

บทที่ 3

ความรู้เกี่ยวกับเรื่องสั้นและแนวการเขียนเรื่องสั้นของมนัส จรรย์งค์

ความหมายของเรื่องสั้น

ผู้รู้หลายคนได้ให้คำจำกัดความของ "เรื่องสั้น" ไว้อย่างต่าง ๆ กัน

อาจารย์เจือ สตะเวทิน¹ นิยามตามที่ R. Francis Foster กล่าวไว้ว่า "เรื่องสั้นคือวิถีการณคดีหนึ่งที่มีความสัมพันธ์กันแน่นแฟ้น และนำไปสู่จุดสุดยอดอย่างหนึ่ง"

อาจารย์เปลื้อง ณ นคร² กล่าวว่า เรื่องสั้นเกินหมายถึงเรื่องที่มีบรรจุคำประมาณ 1,000 - 10,000 คำ เป็นเรื่องที่อ่านรวดเดียวจบในเวลาตั้งแต่ 5 - 40 นาที

อาจารย์กระแส มาดยาวภรณ์³ ให้ความหมายว่า "เรื่องสั้น" เป็นเรื่องที่พูดกันน้อยที่สุด อย่างดีที่สุด ให้ได้ความมากที่สุดในเวลาอันน้อยที่สุด

ดร. สีเทา พิณีจุฑาภรณ์⁴ เห็นว่า เรื่องสั้น หรือ short story คือวรรณกรรมเล่าเรื่องราวอย่างสั้น ๆ เป็นร้อยแก้ว

ความหมายของเรื่องสั้นเพียงคำเดียวนั้นไม่มีผู้รู้ทั้งหลายแสดงความคิดเห็นไว้อย่างต่าง ๆ กัน ขอมุ่งให้เห็นถึงความกว้างขวางของศิลปะการประพันธ์เชิงสร้างสรรค์ประเภทนี้

¹ เจือ สตะเวทิน, ศิลปะการประพันธ์, (พระนคร : อักษรเจริญทัศน์, 2510), หน้า 1.

² เปลื้อง ณ นคร, วิชาการประพันธ์และหนังสือพิมพ์, (พระนคร : ไทยวัฒนาพานิช 2507), หน้า 72.

³ กระแส มาดยาวภรณ์, วรรณกรรมปัจจุบัน, (พระนคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, 2512)

⁴ ดร. สีเทา พิณีจุฑาภรณ์ และ ทิพสุเนตร นาคชน, การอ่านและพิจารณาหนังสือ, (กรุงเทพฯ : วัฒนาพานิช, 2520) หน้า 73.

วิวัฒนาการของเรื่องสั้นโดยสังเขป

วรรณกรรมประเภทเรื่องสั้นแต่เดิมไทยเรารู้จักในรูปนิทานนิยายโบราณที่ถ่ายทอดไว้เป็นลายลักษณ์อักษรมีตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา เป็นนิทานแปลบาง หรือนิทานที่เราแต่งเองบาง สมัยรัตนโกสินทร์ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว กิจการหนึ่งคือพิมพ์เผยแพร่แก่ประชาชนกว้างขวางขึ้น เริ่มมีงานเขียนบันเทิงคดีตามแนวตะวันตก เรื่องสั้นในสมัยนี้เปลี่ยนแปลงทั้งท่วงทำนองแต่ง วิธีเสนอเรื่อง การสร้างโครงเรื่อง และการเสนอแนวคิด

ทำนองแต่งในการบรรยายตัวละครและบทสนทนาสมจริงขึ้น การสร้างโครงเรื่อง มีการสร้างปมชวนลงนงาย การเสนอแนวคิดไม่ใช่เพื่อแสดงคติธรรมแต่เพียงอย่างเดียว แต่มักจะสะท้อนภาพสังคมและเหตุการณ์ในยุคนั้นด้วย

นักเขียนเรื่องสั้นในยุคแรก ๆ ได้แก่ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ สมเด็จพระบรมราชาธิบดี และกรมหลวงพิชิตปรีชากร โดยเฉพาะกรมหลวงพิชิตปรีชากร ผลงานของท่านเรื่อง "สนุกนิภะ" ได้รับความสนใจเป็นพิเศษ เพราะใส่นักและตัวละครสมจริงอย่างที่ไม่มีการเคยเขียนมาก่อน เรื่องสนุกนิภะจึงได้รับการวิพากษ์วิจารณ์มาก กรมสมเด็จพระปวงเรทวริยาดงกรณถึงกับกริ้ว เพราะใส่พระภิกษุเป็นตัวละคร วัดบวรนิเวศน์เป็นฉาก พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าทรงเซาพระหทัยก็ จึงต้องมีพระราชหัตถเลขาชี้แจงว่ากรมหลวงพิชิตปรีชากรทรงประสงค์จะแต่งเรื่องอ่านเล่น มิได้เจตนาดูหมิ่นศาสนาและวัดบวรนิเวศน์แต่อย่างใด เรื่องจึงระงับได้ อาจกล่าวได้ว่าเรื่องสั้นแบบตะวันตกเริ่มได้รับความนิยมในระยะนี้

หนังสือพิมพ์ในสมัยรัชกาลที่หก และสมัยต่อมามีส่วนสนับสนุนให้เรื่องสั้นมีวิวัฒนาการมาตลอด ที่มาของเรื่องก็แปลจากภาษาอังกฤษหรือฝรั่งเศสบาง หรือแต่งขึ้นใหม่เองบาง ลักษณะโดยทั่วไปของเรื่องสั้นสมัยนี้มีความสมจริงมากขึ้นกว่ายุคก่อน ⁵

⁵ สุพรรณี วราทร , ประวัติการประพันธ์นวนิยายไทย, (กรุงเทพฯ : เจริญวิทย์ การพิมพ์, 2519), หน้า 39 - 53.

ในตอนต้นรัชกาลที่หก แม่จะมีนักเขียนผู้ได้รับอิทธิพลจากตะวันตกแต่งเรื่องสั้นน่าสนใจไว้หลายเรื่อง เรื่องสั้นแบบใหม่ของไทยก็ยังไม่เป็นที่รู้จักกันแพร่หลายนัก แม่เรื่องชุดนายทองอิน บทพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่หก ซึ่งเป็นเรื่องประเภทนักสืบ แต่ยังไม่ใช่ว่า "นิทานนายทองอิน"

เมื่อเกิดสงครามโลกกิจการหนังสือพิมพ์ของเรา วงการประพันธ์ เจียมเหงาไปควย ประกอบกับกฎเกณฑ์การโฆษณาตามข้อบังคับของผู้บริหารประเทศสมัยนั้นทำให้นักประพันธ์หลายคนวางปากกา หลังสงครามโลกจบการประพันธ์ก็พักอีกครึ่งหนึ่ง ภายใต्योंที่เป็นแหล่งรวมของนักเขียนคือค่ายสี่ลมของบริษัทไทยพาณิชย์ ที่อารีย์ วิริยะ ศรีดิการ ไหว้ทั้งหมด เช่น พิมพ์ไทย สยามนิกร สยามสมัย ฯลฯ หนังสือพิมพ์ในกลุ่มนี้เกือบทุกเล่มสนับสนุนการเขียนเรื่องสั้น จุดเคลื่อนไหวที่สำคัญจุดหนึ่งของเรื่องสั้นคือ มีการประกวดเรื่องสั้นใบวิเชียร ชูชนะเลิศ เชน อ. อุดการ ไทกลายเป็นนักเขียนเรื่องสั้นชั้นดี ผู้ที่ไม่ได้รับรางวัลจากการประกวดต่อมาไม่นานเขียนเรื่องสั้นประสบความสำเร็จในปัจจุบัน เช่น รัตนะ ยาวะประภาส ปกรณ ปิ่นเฉลียว ฯลฯ

นักเขียนเรื่องสั้นที่มีส่วนทำให่วงการเรื่องสั้นของเมืองไทยคึกคักขึ้นก็คือ อาจันต์ ปัญจพรค์ ตั้งสำนักพิมพ์พิมพ์เรื่องสั้นชุดเหมืองแร่ออกจำหน่าย เป็นหนังสือฉบับกระเป๋าควยระบบเขียนเอง พิมพ์เอง ขายเอง เขาประสบความสำเร็จอย่างสูงสุดจนสามารถปิดการเขียนเรื่องสั้นเป็นอาชีพได้อย่างสมบูรณ์จนปัจจุบัน ทางท่านเองเขียนของอาจันต์ ปัญจพรค์ นิยมสูตรหักมุมตอนจบ เขานิยมเขียนเรื่องสั้นเพราะเหตุว่า "เรื่องสั้นเป็นที่ดึงดูดใจกว่าเรื่องประเภทอื่น เพราะมันเป็นเหมือนคำถามใหญ่อาอาวนไปหายไปว่าจะจบอย่างไร และแล้วเมื่อจบผู้อ่านก็จะได้รับคำตอบจากประโยคท้าย ๆ นั้นควยประโยคที่สั้นที่สุดซ้ำทเจ้าไฝฝั้นที่จะจบเรื่องสั้นควยฟูสตอบในใจได้" ⁶

⁶ อาจันต์ ปัญจพรค์, "ตะลุยรหัสเดี่ยว (ภาคจบ)", ฟ้าเมืองไทย, ฉบับที่ 64,

เมื่ออาจินต์ ปัจจุพรรค ประสบความสำเร็จ วงการเรื่องสั้นก็คึกคัก นักเขียนเรื่องสั้นก็สนใจเขียนเรื่องกันมากขึ้น สำนักพิมพ์ต่าง ๆ เริ่มพิมพ์เรื่องสั้นฉบับกระเป๋ากันอย่างแพร่หลาย เรื่องสั้นรุ่งเรืองขึ้นตามลำดับไม่เพียงแต่วงการนักเขียนอาชีพเท่านั้น นักเขียนในมหาวิทยาลัยเริ่มมีบทบาท ดังที่ สุชาติ สวัสดิ์ศรี⁷ กล่าวถึงลักษณะของเรื่องสั้นร่วมสมัยไว้ดังนี้

ปี 2506 เป็นต้นมา นักเขียนในมหาวิทยาลัยเริ่มมีบทบาท แนวการเขียนก็ยังนิยม "สูตรหักมุมตอนจบ" แบบอาจินต์ ปัจจุพรรค มีนักเขียนใหม่ ๆ เกิดขึ้นมากมาย วงการเรื่องสั้นขยายตัวมากขึ้น การเกิดขึ้นของหนังสือเรื่อง ตะวัน ของนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เมื่อปี 2510 ถือเป็นจุดก่อให้เกิดการรวมตัวของกลุ่มพระจันทร์เสี้ยว ซึ่งต่อมาได้สร้างนักเขียนเรื่องสั้นที่นิยมแนวการเขียนของนักเขียนยุโรปรุ่นใหม่ คือให้ความสำคัญต่อการบรรยายแบบกิ้นสำนึก (stream of consciousness) และประเภทกึ่งสัญลักษณ์ กิ่งเห็นใจจริงเริ่มตื้นขึ้นอย่างจริงจัง พัฒนาเนื้อหาไปในทางแสดง ความไม่เป็นส่วนหนึ่งของสังคม เช่น แดง เชิญ ของ สุรชัย จันทิมาธร ถนนที่เดินไปสู่ความตาย ของ วิทยากร เตียงภูษุ คำคืนอันโหดร้าย ของ วิสา คัญทัพ การเกิดของกลุ่มพระจันทร์เสี้ยว เป็นการเริ่มยุคของการแสวงหา และมีการรวมกลุ่มทางความคิดของนักศึกษาระดับมหาวิทยาลัย ทำให้มีงานเขียนใหม่ ๆ และเรื่องสั้นใหม่ ๆ มากมาย ความคิดของกลุ่มหนุ่มสาวในมหาวิทยาลัยให้ความสนใจกับสำนักทางการเมืองมากขึ้น หลังขบวนการ 14 ตุลาคม เสรีภาพทางคานการคิดมีมาก มีการแบ่งกลุ่มทางคานความคิดอย่างเห็นได้ชัด นักเขียนรุ่นใหม่เริ่มมองงานเขียนของคนรุ่นเก่าเป็นวรรณกรรมนำเนา และให้ความสนใจกับงานของนักเขียนกลุ่มก้าวหน้าสมัยก่อน 2500 มาตีพิมพ์ใหม่

⁷ สุชาติ สวัสดิ์ศรี, แดงเชิญ, (กรุงเทพฯ : ดวงกลม, 2518),

การเขียนเรื่องสั้นมีวิวัฒนาการอย่างไม่หยุดยั้ง งานเขียนของนักเขียนรุ่นปัจจุบัน แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการทางด้านความคิดสร้างสรรค์มากขึ้น บทบาทของเรื่องสั้นคงจะรุ่งเรือง อย่างไม่มีที่สิ้นสุด เพราะชีวิตในปัจจุบันมีความวุ่นวายมากขึ้น คนอ่านและคนเขียนต่างมีเวลาน้อยลง เรื่องสั้นจึงน่าจะเป็นบันเทิงคดีที่ครองใจผู้อ่านไปอีกนาน และคงวิวัฒนาการทั้งด้าน รูปแบบและเนื้อหาให้คนได้วิพากษ์วิจารณ์ในแง่มุมต่าง ๆ ได้อีกมากมาย

องค์ประกอบของเรื่องสั้น

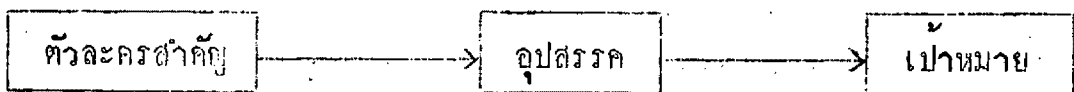
องค์ประกอบสำคัญของเรื่องสั้นตามความคิดเห็นของนักปราชญ์ทางเรื่องสั้นหลายท่าน อาจสรุปได้ว่า เรื่องสั้นมีองค์ประกอบที่สำคัญคือ

1. โครงเรื่อง (Plot)
2. ตัวละคร (Characters)
3. แนวคิด (Theme)
4. บทสนทนา (Dialogue)
5. ฉาก (Setting)

1. โครงเรื่อง

เป็นเรื่องที่มีเนื้อเรื่องเกี่ยวพันกัน แสดงให้เห็นข้อขัดแย้งในความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง

โครงเรื่องทั้งหลายโดยทั่วไป อาจเขียนเป็นแผนภาพได้ดังนี้

ในโครงเรื่องจะแสดงถึงตัวละครสำคัญหวังจะไปให้ถึงเป้าหมาย แต่มีอุปสรรคอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างขณะที่พยายามมุ่งสู่เป้าหมาย ในหลายตอนตัวละครพยายามเอาชนะอุปสรรค อาจจะชนะไบบางเป็นบางกี่ย่าง และบางอย่างก็เอาชนะไม่ได้ หรืออาจแพมหกทุกอย่างยกเว้นอุปสรรคสุดท้าย จะมีข้อสงสัยชวนให้ผู้อ่านติดตามไปจนกระทั่งจบ

การจบอาจจะจบด้วยการให้ความรู้สึกพอใจหรือไม่พอใจก็ได้⁸

ความสำคัญของโครงเรื่อง

1. ทำให้ผู้อ่านสนใจเรื่องที่มีการเคลื่อนไหวมากกว่าชีวิตจริงที่ โดยทั่ว ๆ ไป ภาพยนตร์น่าสนใจกว่าภาพถ่าย เพราะ เป็นภาพที่แสดงอาการเคลื่อนไหว

2. ภาวะขัดแย้งในเรื่องสะท้อนให้เห็นภาวะขัดแย้งในชีวิตจริงของเรา ภาวะขัดแย้งของแต่ละคนไม่เหมือนกัน ทุกวันคนจะพบสิ่งขัดแย้งที่กันไม่ให้คนทำในสิ่งที่คนต้องการ นักเรียนขัดแย้งกับครู พี่สาวกับน้องชาย หรือขัดแย้งภายในตัวบุคคลที่จะต้องเลือกว่าสิ่งใดดี สิ่งใดถูก หรือขัดแย้งกับสถานการณ์ที่ไม่สามารถควบคุมได้ โครงเรื่องจะกำหนดรูปร่างและความหมายของข้อขัดแย้งในทางง่ายและชัดเจนขึ้นในรูปของนาฏการ เที่ยมละครและการแก้ปัญหา

3. โครงเรื่องเป็นโครงร่างที่ผู้เขียนจะนำเสนอตัวละครและแนวคิดของเรื่อง ตัวละครและแนวคิดบางครั้งมีความสำคัญมากกว่าชุดของเหตุการณ์ แต่การสร้างเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกันจะช่วยให้ตัวละครและแนวคิดที่เด่นกว่าที่จะกล่าวถึงอย่างธรรมดา

หลักในการสร้างโครงเรื่อง

นักเขียนจะสร้างโครงเรื่องเมื่อเขาให้ตัวละครมีปัญหา การเสนอปัญหา อาจเสนอด้วยวิธีพรรณนาอย่างตรงไปตรงมา หรืออาจต้องการให้เรื่องดึงดูดใจผู้อ่านก็เสนอด้วยการพรรณนาเชิงขัดแย้ง

ความคิดที่จะสร้างโครงเรื่องเอามาได้จากทุกแห่งและทุกสิ่ง จากบุคคล จากเหตุการณ์ ข้อขัดแย้ง แนวคิด ปฏิกริยาทางอารมณ์ จากคำพูดที่ได้ยิน จากสิ่งที่ได้เห็น เมื่อใดสิ่งเหล่านี้มาเป็นโครงเรื่องควรคำนึงถึงหลักต่อไปนี้

1. ตัวละครต้องเป็นบุคคลที่น่าสนใจ
2. เป้าหมายของตัวละครต้องสำคัญพอที่จะจูงใจให้ตัวละครเกิดความต้องการอย่างใหญ่หลวง เราความเห็นอกเห็นใจจากผู้อ่าน
3. อุปสรรคทั้งหลายต้องสมจริงที่จะทำให้เห็นว่าความสำเร็จหรือความล้มเหลว นั้นเป็นไปได้

⁸ J. N. Hook, Writing Creatively, (Boston :

4. ความสำเร็จส่วนใหญ่ต้องมาจากความพยายามในการต่อสู้ของตัวละครเอง ไม่ใช่ชนะด้วยโชคช่วย ถ้าจะแพ้ก็ต้องเนื่องมาจากตัวละครเอง

ลักษณะของโครงเรื่องที่ 9

โดยทั่วไปแล้วโครงเรื่องที่วางแผนคีย์อ้อมมีลักษณะดังต่อไปนี้

1. มีความสัมพันธ์กันระหว่างเหตุการณ์ต่าง ๆ ในเรื่องประจวบเหมาะกันเนื่องกัน จากเรื่องเล็กไปสู่เรื่องใหญ่อย่างมีเอกภาพ มีรายละเอียดเท่าที่จำเป็นไม่มากหรือน้อยจนเกินไปจนเนื้อเรื่องแน่นหรือหลวม จึงเป็นเหตุการณ์ที่ได้รับการคัดเลือกแล้วว่า จะเหมาะสมกับตอนใดในโครงเรื่อง

2. มีความสัมพันธ์กันระหว่างบุคคลในเรื่อง

3. ถ้ามีโครงเรื่องย่อย จะต้องมีจุดหมายต่อโครงเรื่องใหญ่และมีความสัมพันธ์กัน

4. มีเทคนิคในการลำดับเรื่องทำให้เข้าใจได้กระจ่าง วิธีเปิดและปิดเรื่องอย่างประณีต

5. สร้างความสนใจใคร่รู้เรื่องต่อไป ซึ่งอาจใช้วิธีวางเงื่อนงำหรือกล่าวพอเป็นที่เข้าใจแต่ไม่เปิดเผยเรื่องละเอียด มีเหตุการณ์ต่อเนื่องให้ระลึกรั้งเงื่อนงำนั้นได้เสมอไม่ลืมหูลืม แล้วจึงค่อย ๆ อธิบายขยายความอย่างถ่วงถ่วง

6. มีข้อขัดแย้งที่น่าสนใจในโครงเรื่อง เช่น ข้อขัดแย้งระหว่างคนต่างวัย ต่างความคิด ข้อขัดแย้งระหว่างวัฒนธรรมของสามัญชนกับชนชั้นสูง

7. ไม่มีเหตุประจวบหรือเหตุบังเอิญ และถ้าแผนมีผู้แต่งก็ต้องสามารถพอที่จะใช้เป็น เหตุประจวบที่มีเมื่อผู้แต่งผูกพันปัญหาขึ้นแล้วไม่อาจยกวิธีการอันแยบคายที่จะแก้ปัญหานั้น จึงต้องใช้วิธีการตัดปัญหานั้นให้ลุล่วงไปโดยให้เหตุการณ์ที่ไม่สมจริงหรือเป็นไปได้ยาก เป็นเครื่องแก้

⁹ รศ. กุหลาบ มัลลิกมาศ, วรรณคดีวิจารณ์, (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง), หน้า 258. (แบบปลิวเย็บเล่ม)

2. ตัวละคร (Characters)

ตัวละคร คือบุคคลที่ผู้ประพันธ์สมมุติขึ้นมาให้ทำพฤติกรรมตามเหตุการณ์ในท้องเรื่อง เป็นผู้ที่ได้รับผลจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตามโครงเรื่อง การสร้างตัวละครให้มีชีวิตจิตใจเหมือนคนจริง ๆ เป็นกลวิธีช่วยผู้ใหญ่อ่านสนใจตัวละคร

ตัวละครจะเป็นคนหรือเทียบเท่าคนก็ได้ นักเขียนบางคนนำสัตว์ ต้นไม้ ดอกไม้ วัตถุ ฯลฯ เป็นตัวละคร คิดและทำอย่างคน เช่น เรื่อง ฉันทน์คือต้นไม้ ของไมตรี ลิ้มปรีชาติ

ผู้อ่านจะสนใจในความแปลกของตัวละคร ไม่ว่าจะแปลกทางร่างกายหรือทางจิตใจ หน้าที่ของนักเขียนจะต้องแสดงสิ่งที่แปลกในตัวละครของตน แปลกทางกาย เช่น พิการ แดงตัวประหลาด กิริยาท่าทางแปลก หรืออุดมคติที่ไม่ซ้ำแบบใคร เหล่านี้ผู้อ่านจะสนใจ

ผู้แต่งเป็นผู้สร้างตัวละคร ผู้แต่งต้องให้ชื่อ กำหนดรูปร่าง เพศ วัย นิสัย ใจคอ บุคลิกภาพ กำหนดบทบาทหรือแม่แต่โชคชะตาให้ตัวละครนั้น ๆ

นักเขียนที่ทราบเรื่องราวของคนหนึ่งคนอาจสร้างเรื่องสั้นได้หนึ่งเรื่อง เรื่องสั้นต้องการแสดงแนวคิดแง่ใดแง่หนึ่งของชีวิต จึงต้องการตัวละครน้อย พอจะนำเรื่องไปสู่จุดสุดยอดให้เห็นความหมายของเรื่องได้

หลักที่ต้องคำนึงเกี่ยวกับตัวละคร

1. โดยทั่ว ๆ ไปการบรรยายตัวละครผู้เล่าจะต้องเพ่งจุดสนใจที่ตัวละครตัวหนึ่งเป็นจุดศูนย์กลาง บางทีจุดสนใจอาจเป็นกลุ่มบุคคล บ้าน ชุมชน สถานที่ สัตว์ หรือปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ เช่น พายุ ทะเล ภูเขา หรือภาวะฝนแล้ง

นอกจากนี้ในบทพรรณนายาว ๆ ตัวละครที่เป็นจุดศูนย์กลางอาจจะเปลี่ยนจากตอนหนึ่งไปอีกตอนหนึ่ง จากบทหนึ่งไปอีกบทหนึ่ง บางบทบางตอนหรือในเรื่องทั้งหมด จุดสนใจไม่ได้เพ่งที่ตัวละครตัวใดตัวหนึ่งเลย แต่จะแบ่งความสนใจให้กระจายไปทั่ว นักเขียนที่เริ่มเขียนใหม่ต้องเลือกคัดสนใจตั้งแต่เริ่มว่าจะ เพ่งจุดสนใจที่ตัวละครตัวหนึ่งหรือมากกว่าสอง หมายความว่าให้ตัวละครตัวใดตัวหนึ่งคิดและกระทำมากที่สุด ส่วนตัวอื่นเป็นส่วนประกอบเท่านั้น

2. การสร้างลักษณะนิสัยตัวละคร ¹⁰

2.1 นักเขียนที่ยังไม่สันต์มักสร้างตัวละครซึ่งมีลักษณะนิสัยเป็นประจำเป็นประเภท ๆ ไป เช่น ประเภทเงื่องหงอย ประเภทขี้โกรธ ฯลฯ ตัวละครเหล่านี้จะมีลักษณะนิสัยอย่างเดียวหรือน้อยอย่าง (Flat Characters) เช่น เกษมสุขีเห็นยาว คนไขขี้บน ทรงกันขาม นักเขียนที่มีฝีมือจะสร้างตัวละครที่มีลักษณะนิสัยหลายอย่าง (Round Characters)

2.2 ผู้ที่เข้าใจธรรมชาติของมนุษย์จะใส่ใจความต้องการจำเป็นของมนุษย์เป็นแนวทางในการสร้างตัวละครในเรื่อง ต้องมีความคิดความต้องการอย่างมนุษย์จริง เช่น ต้องการความรัก ต้องการความสนใจจากผู้อื่น ฯลฯ ตัวละครที่น่าสนใจจึงเป็นบุคคลที่ก่อให้เกิดความเข้าใจในธรรมชาติจิตใจของมนุษย์ เกิดความหยั่งเห็น (insight) หรือให้ความคิดที่เป็นส่วนรวมของใจมนุษย์ทั่วไป

2.3 เมื่อผู้แต่งสร้างตัวละครใดให้มีนิสัยอย่างไรแล้วก็คงไว้เช่นนั้น การเปลี่ยนแปลงนิสัยต้องเป็นไปอย่างสมเหตุสมผล คือตัวละครนั้นจะต้องมีประสบการณ์พบเรื่องต่าง ๆ ที่เปลี่ยนแปลงนิสัย บุคลิกภาพ มีผู้แต่งจะไ้เปลี่ยนไปใดตามใจชอบของตน ตัวละครจึงมีทั้งที่อุปนิสัยคงที่ (Static Characters) และอุปนิสัยเปลี่ยนแปลง ตัวละครที่มีอุปนิสัยคงที่จะไม่เปลี่ยนนิสัยตามสภาพเหตุการณ์และสิ่งแวดล้อม มีลักษณะเฉพาะตัว ส่วนตัวละครที่มีอุปนิสัยเปลี่ยนแปลงเป็นตัวละครที่เปลี่ยนแปลงอุปนิสัยและพฤติกรรมไปตามเหตุการณ์และสิ่งแวดล้อม อันมีผลต่อความรู้สึกของตัวละคร

¹⁰ กุหลาบ มัลลิกะมาส, วรรณคดีวิจารณ์, (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง), หน้า 46.

การใหม่พบาพตัวละคร (Charactors) ¹¹

การใหม่พบาพตัวละคร หมายถึงกลวิธีต่าง ๆ ที่ผู้ประพันธ์พาดเรารู้จักตัวละครในแง่มุมต่าง ๆ ทั้งทางค่านร่างกายและจิตใจ การใหม่พบาพตัวละครผู้ประพันธ์ต้องคำนึงถึงความสมจริง สร้างให้ตัวละครคล้ายคลึงกับบุคคลในชีวิตจริง สิ่งสำคัญผู้ประพันธ์ต้องเสนอให้ผู้อ่านทราบเกี่ยวกับตัวละคร ได้แก่ เพศ อายุ ชื่อ อาชีพ ฐานะทางสังคม ลักษณะเด่นในร่างกาย การพูด ท่าที และอาชีพกิริยา

การที่นักเขียนช่วยให้เราเข้าใจธรรมชาติของมนุษย์โดยใหม่พบาพเพียงละครแก่บุคคลหนึ่งหรือมากกว่านั้น ทำให้เราเข้าใจตัวละครและสนใจความเป็นอยู่ของตัวละครและโชคชะตาของตัวละครนั้น เรียกว่า การใหม่พบาพตัวละคร

นักเขียนจะใหม่พบาพตัวละครอย่างสมจริง นักเขียนจะต้องรู้จักตัวละครทุกแง่มุมประวัติความเป็นมา ภูมิลานที่เกิดวาเกิดในสถานที่อย่างไร การศึกษาแคไหน ความสัมพันธ์ของตัวละครที่มีต่อบุคคลอื่น ผู้ประพันธ์จะรู้การพูด การคิดและปฏิกริยาโต้ตอบทุกสถานการณ์ ฉานักเขียนรู้จักตัวละครของเขาอย่างที่จะทำให้ตัวละครของเขาคล้ายบุคคลในชีวิตจริง ตัวละครที่นักเขียนรู้จักมีมากมาย นักเขียนจะต้องเลือกแล้วแยกตัวละครนั้นให้แตกต่างกับคนอื่น ไม่นั้นจะกลายเป็นตัวละครที่เป็นพิมพ์เดียวกันหมด จะทำให้ขาดความสมจริง

การแสดงให้เห็นพบาพตัวละคร Hook กล่าวไว้ว่ามีอยู่ 9 วิธี คือ

1. ผู้เขียนบอกผู้อ่านเกี่ยวกับตัวละคร บอกให้ผู้อ่านทราบว่าตัวละครเป็นอย่างไร เป็นวิธีง่าย
2. พรรณนาตัวละครและสิ่งแวดล้อม ได้แก่บอกบุคลิกลักษณะที่ปรากฏอุปนิสัย กิริยาท่าทางเมื่ออยู่ร่วมกับบุคคลอื่น บรรยายความสัมพันธ์ของเขากับสังคมให้ชัดว่าเขาพูดหรือทำอย่างไร

¹¹ J.N. Hook, Writing Creatively, (Boston : D.C. Health and Company, 1963), pp. 137 - 155.

3. ให้ตัวละครสทนา การให้ตัวละครทุกจะช่วยให้เห็นอุปนิสัยของตัวละคร ชัดเจนขึ้น

4. แสดงให้รู้ถึงความคิดของตัวละคร วิธีนี้จะเป็นการนำให้ผู้อ่านเข้าไปใน จิตใจของตัวละคร นักเขียนจงแสดงให้เราเห็นบุคคลที่ผู้เขียนเชื่อมั่นว่าเขาเป็นเช่นไร สิ่งที่ ตัวละครคิดจะช่วยให้รู้จักตัวละครมากขึ้น สิ่งที่เขาคิดไม่ได้แสดงไว้ในบทพูดและการกระทำ

5. ให้ตัวละครอื่นพูดกับตัวละครสำคัญ การให้ตัวละครอื่นวิจารณ์ตัวละคร สำคัญจะช่วยให้ผู้อ่านสังเกตได้ว่าตัวละครจะมีปฏิกริยาอย่างไรกับคำวิจารณ์ของตัวละครอื่น แสดงให้เห็นทัศนคติของบุคคลอื่นที่มีต่อตัวละครนั้น

6. ให้บุคคลอื่นพูดเกี่ยวกับตัวละคร เมื่อให้ตัวละครอื่นพูดจะแสดงให้เห็น ทัศนคติของบุคคลที่เขาพูดถึง

7. แสดงให้เห็นถึงปฏิกริยาที่บุคคลอื่นมีต่อตัวละคร

8. แสดงปฏิกริยาของตัวละครที่มีต่อบุคคลอื่น อาจให้ตัวละครแสดงปฏิกริยา ชัดแย้งกับบุคคลอื่น เขาแสดงกิริยาต่อท่านคนอื่นอย่างไร

9. แสดงให้เห็นถึงการกระทำของตัวละคร

รายละเอียดที่จะให้ความชัดเจนเกี่ยวกับตัวละคร นักเขียนจะเลือกใช้อย่างไร ขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายและความยาวของเรื่อง

โดยสรุปอาจกล่าวได้ว่า การให้บุคลิกลักษณะของตัวละครอาจทำได้อย่างกว้าง ๆ สองประการ

1. โดยทางตรง ทำได้โดยผู้ประพันธ์เป็นผู้บอกตรง ๆ ด้วยการบรรยายบุคลิก ภายนอกที่ปรากฏว่าเขาเป็นคนชนิดใด

2. ผู้ประพันธ์อาจแสดงลักษณะนิสัยของตัวละครทางอ้อม โดยการให้ตัวละคร พูด ทำ และคิดว่าบุคคลอื่นพูดกับเขา หรือเขาทำ พูด คิด กับบุคคลอื่นอย่างไร

3. บทสนทนา

บทสนทนาจำเป็นในเรื่องสั้นเพราะช่วยสร้างความเหมือนจริงได้แจ่มชัดกว่า บทสรุปย่อ ๆ ที่คนพูดเรื่องอะไรกันบ้าง บทสนทนาช่วยในการให้บทบาทแก่ตัวละครให้ดูเป็น

ธรรมชาติและสมจริง บทสนทนาต้องให้เป็นธรรมชาติที่สุด

ขอเสนอแนะในการใช้บทสนทนา

1. ไม่ควรใช้บทสนทนายาว ๆ บทสนทนาของคน ๆ เดียวต้องสั้น มักจะยาวไม่เกิน 50 - 100 คำ ประโยคในบทสนทนาไม่สมบูรณ์ตามหลักไวยากรณ์เสมอไป
2. บทสนทนาควรเป็นส่วนประกอบที่ดีของข้อมูลหลาย ๆ อย่างจากจินตนาการของผู้ประพันธ์

จุดมุ่งหมายของการใช้บทสนทนาในเรื่อง

การใช้บทสนทนาควรทำด้วยจุดมุ่งหมาย 2 ประการ

1. เพื่อให้ผู้อ่านรู้จักตัวละคร
2. เพื่อประโยชน์ต่อการดำเนินเรื่อง

เบ็ดเตล็ด ๗ นคร ¹² กล่าวถึงประโยชน์ของบทสนทนาในเรื่องสมมุติ ตามที่

F.A. Rockwell สรุปไว้มี 7 ประการ

ก. ช่วยให้ดำเนินเรื่องไต่รวดเร็วขึ้น เนื่องจากบทเจรจาใช้ประโยคสั้นและมีถ้อยคำน้อยกว่าบรรยาย บทเจรจาที่ดีจะมุ่งตรงจุดที่ต้องการพูด

ข. แสดงลักษณะของบุคคล หน้าที่อันเด่นชัดอย่างหนึ่งของบทสนทนาคืออธิบายเรื่องราวเกี่ยวกับตัวผู้พูดเอง โดยคำของผู้พูดย่อมให้ความกระจ่างเกี่ยวกับแนวความคิด ความมุ่งหมาย และความปรารถนาของเขา เนื่องจากตัวละครแต่ละตัวต้องพูดจากความรู้สึกภายในของตน

- ค. แสดงลักษณะของคนอื่นจากทัศนะของผู้พูด
- ง. แสดงข้อเท็จจริงและให้เรื่องราวใดสมจริงกว่าการบรรยาย
- จ. แสดงอารมณ์ของตัวละคร บทเจรจาซึ่งเกิดจากใจจริงของตัวละครย่อมแสดงอารมณ์ เช่น ความรื่นเริงหรือเศร้าโศก ความเกลียดหรือรักใคร่รุนแรงมากกว่าการบรรยาย

¹² เบ็ดเตล็ด ๗ นคร , วิชาการประพันธ์และหนังสือพิมพ์ , (พระนคร : ไทยวัฒนาพานิช , 2507)

ในฉากเกี่ยวกับการแสดงอารมณ์วิธีซึ่งเหมาะที่สุดคือ สลับบทเจรจากับการบรรยาย เพื่อเพิ่มผลทางอารมณ์ให้มากขึ้น

ฉ. ช่วยเพิ่มความสนุกสนาน บรรยายภาพและลักษณะเฉพาะแห่งท้องถิ่น บทเจรจาเหมาะสมและเป็นธรรมชาติที่สุดในการให้รายละเอียดเกี่ยวกับบุคคล อาชีพ อาณาเขต หรือท้องถิ่นซึ่งตัวละครนั้นรู้จัก บทเจรจาย่อมแสดงสำนวนภาษาที่ใช้ในถิ่นนั้นซึ่งอาจแตกต่างจากที่อื่นหรือกล่าวถึงธรรมเนียมต่าง ๆ ของท้องถิ่นได้โดยละเอียดและถูกต้อง แต่สิ่งสำคัญที่ผู้ประพันธ์ต้องยึดถือไว้เสมอคือ ตัวละครนั้นต้องพูดโดยเหมาะสมกับยุคสมัย วัย การศึกษา และบุคลิกลักษณะของตน

ซ. ทำให้เกิดความไม่แน่ใจ บทสนทนาบางตอนอาจขัดแย้งกับความจริงที่ผู้อ่านได้ทราบจากการอ่านเรื่องนั้นในตอนต้น เป็นการทำให้เกิดความไม่แน่ใจว่าเรื่องจะดำเนินไปตามที่ผู้อ่านเข้าใจในตอนต้น หรือจะมีเหตุการณ์อื่นเกิดขึ้น อันจะทำให้เรื่องดำเนินไปอีกทางหนึ่ง ความไม่แน่ใจนี้จะทำให้เรื่องน่าตื่นเต้นและชวนติดตามต่อไป

4. แนวคิด (Theme) 13

แนวคิดเป็นความหมายของเรื่อง ไม่ใช่เรื่องสอนใจ แต่เป็นสิ่งที่ผู้เขียนต้องการจะกล่าวเกี่ยวกับเรื่องของเขา ด้วยเครื่องมือทุกอย่างอันเป็นส่วนให้เรื่องเกิดเอกภาพ 14

แนวคิดเป็นความคิดที่เป็นรากฐานซึ่งแสดงถึงความเชื่อของนักเขียนเกี่ยวกับความจริงที่เป็นอยู่ แนวคิดไม่ใช่ข้อเท็จจริงจรรยาที่เป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติ เพราะแนวคิดไม่

13 มีผู้ใช้คำนี้ต่าง ๆ กันว่า แนวคิด สารัตถะของเรื่อง แก่นเรื่อง ผู้วิจัยใช้แนวคิด

14

J.N. Hook, Writing Creatively, (Boston : D.C. Health and Company 1963), p. 19.

จำเป็นต้องเป็นแนวในการปฏิบัติเลย แนวคิดปรกติผู้เขียนจะไม่กล่าวไว้ตรง ๆ นักอ่านที่ฉลาดจะค้นพบแนวคิดใดด้วยตนเอง จุดมุ่งหมายของวรรณกรรมก็คือทำให้เห็นภาพ ทำให้กระจ่าง แสดงให้เห็นจริง ใ้บทบาทไม่ไซบอทเทศน์ แนวคิดจำเป็นเพราะนักเขียนได้ให้ความจริงในสิ่งที่เขาเขียน ถ้าเรื่องปราศจากแนวคิดที่เป็นความจริงการเขียนก็จะไม่สำคัญ อีกประการหนึ่งการเสนอแนวคิดจะช่วยให้เรื่องมีเอกภาพ

แนวคิดจะเป็นความหมายอันหนึ่งอันเดียวกันที่แทรกซึมอยู่ในทุกปัญหาของเรื่อง เป็นเหตุผลว่าเรื่องนี้เขาเขียนขึ้นมาทำไม ไม่ใช่เป็นคติสอนใจอยู่ตอนจบอย่างนิทานอีสป แต่เป็นความหมายทั้งหมด

การบรรยายแนวคิดของเรื่องอาจทำได้ 2 วิธี

1. บอกไว้ตรง ๆ
2. แฝงไว้ในเหตุการณ์ พฤติกรรมของตัวละคร และส่วนประกอบอื่น ๆ

อันมีผลต่อความหมายของเรื่อง

ทัศนะของผู้แต่ง (Point of View)

หมายถึงทัศนคติและความคิดพื้นฐานของผู้ประพันธ์ เช่น ผู้ประพันธ์อยากจะแสดงทัศนะเกี่ยวกับเรื่องนั้นด้วยความเต็มใจ โจมตี หรือเขียนในทัศนะของคนอาชีพใดอาชีพหนึ่ง ความหมายที่เจาะจงลงไปหมายถึงผู้เล่าเรื่อง คือเหตุการณ์และพฤติกรรมในเรื่องได้รับการนำเสนอแก่ผู้อ่านโดยผ่านสายตาและทัศนะของผู้ใด

กลวิธีการเสนอเรื่องตามแนวคิดของ Brook และ Warren ¹⁵ กล่าวไว้ว่าแบ่งออกกว้าง ๆ ได้ 2 วิธี

1. ผู้เล่าเป็นตัวละครในเรื่อง
 - 1.1. ตัวละครสำคัญเล่าเรื่องของตนเอง
 - 1.2. ตัวละครรองเล่าเรื่องของตัวละครสำคัญ

¹⁵ Cleanth Brooks and Robert Penn Warren, Understanding Fiction, (2nd ed. New York : Appleton Century Crafts Inc.) pp. 648-649.

2. ผู้เล่าไม่ได้เป็นตัวละครในเรื่อง

2.1. ผู้ประพันธ์เล่าเรื่องจากทัศนะของบุคคลผู้ไม่มีส่วนร่วมในเหตุการณ์

2.2. ผู้ประพันธ์เล่าเรื่อง "แบบรู้อย่างพระเจ้า" ผู้เขียนจะหยั่งเข้าไปใน

ความรู้สึกนึกคิดของตัวละคร

1. ตัวละครสำคัญเล่าเรื่องของเขาเอง อย่างเช่น เรื่องกุกุกซ์ - กูยาก ของ มนัส จรรย์งค

2. ตัวละครรองเล่าเรื่องของตัวละครสำคัญ เช่น ไทศาล ในเรื่อง ขาเกาะ ของมนัส จรรย์งค เล่าเรื่องของขาเกาะ

3. เล่าเรื่องแบบบุรุษที่สาม ผู้ประพันธ์เป็นผู้สังเกตการณ์ แบบนี้ผู้เล่าจะบอกเรา ถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่เกิดขึ้นด้วยทัศนะที่ไม่เอาความรู้สึกส่วนตัว เช่น เรื่อง สีดา ของมนัส จรรย์งค

4. เล่าเรื่องแบบรู้อย่างพระเจ้า แบบนี้ผู้เขียนจะเสนอถึงจิตใจของตัวละครตัว หนึ่งหรือมากกว่านั้น และนักเขียนหยั่งเข้าไปในความรู้สึกของตัวละคร ดังเช่น เรื่อง กลับบาน ของรพีพรขนาด ตะกอร

การแสดงทัศนะโดยตัวละครในเรื่องจะมีประโยชน์ที่จะให้ความจริงและความน่าเชื่อถือ ของเรื่องได้มาก

ขอบกพร่องของการแสดงทัศนะโดยตัวละครในเรื่อง ผู้เขียนไม่สามารถแสดงเหตุการณ์ที่ปรากฏในสถานที่ต่าง ๆ ได้ในเวลาเดียวกัน หรือไม่สามารถแสดงความคิดและความ รู้สึกของตัวละครหลายตัวในคราวเดียวกันนอกจากผู้เล่า

การให้ตัวละครสำคัญแสดงทัศนะส่วนตัวจะทำให้เรื่องทั้งหมดน่าเชื่อถือ แต่กับผู้เล่าจากการ เป็นผู้ฉลาดรอบรู้

การแสดงทัศนะจากตัวละครรอง ผู้เล่าเป็นผู้รู้เห็นเหตุการณ์เพราะมีส่วนร่วมอยู่ด้วย แต่ไม่ได้มีบทบาทเด่นในเรื่องที่เขาเล่า เป็นอีกวิธีหนึ่งที่มีประโยชน์ วิธีนี้คือกรณีที่ผู้เขียน ผู้เล่าไม่เข้าข้างตัวละคร คุยผู้เล่าบอกเล่าสิ่งที่เขาเห็นว่าเกิดขึ้นแก่ผู้อื่นมากกว่าจะเล่าว่า เกิดอะไรขึ้นแก่ตัวละครรอง เป็นสื่อทางอารมณ์ชนิดหนึ่งที่ทำให้เราได้ประสบการณ์เกี่ยวกับ พฤติกรรมที่เขาารู้สึก ทำให้ผู้อ่านคล้อยตาม

การแสดงทักษะจากผู้ไม่มีส่วนรวมในเหตุการณ์ไม่ได้เมื่อใช้เรื่องยาว ๆ จะขาดความสมเหตุสมผล ผู้อ่านจะสงสัยว่าผู้เล่าบรรยายได้อย่างไรโดยไม่ได้เป็นบุคคลที่สอดคล้องสอดคล้องเห็น วิธีนี้ถ้าใช้ไม่เป็นจะยุ่งเหยิงและไม่สมจริง

การแสดงทักษะอย่างบูรณาการพระเจ้าเป็นวิธีที่นักเขียนรู้อะไรทุกอย่างที่เกิดขึ้นกับตัวละครทุกตัว ทุกเวลา ทุกสถานที่ เรา รู้ เขาคิด จิตใจ และจุดมุ่งหมายของตัวละคร รู้จิตตัวละครใดก็ควารู้ตัวละครเหล่านั้นรู้จักตนเอง การเล่าเรื่องควรวิธีนี้ผู้อ่านยอมรับกันมานาน

5. ฉาก

ฉากไม่ได้นิยามถึงสถานที่แค่เพียงอย่างเดียว แต่หมายรวมสถานที่และเวลาที่เหตุการณ์ในเรื่องเกิดขึ้น เมื่อกล่าวถึงสถานที่หนึ่งในเวลาหนึ่ง สภาพของสถานที่นั้นจะแตกต่างกันไปถ้าเวลาต่างกัน วิธีการดำเนินชีวิตของบุคคลหรือวิธีการคิดเปลี่ยนไป

แต่ละฉากเป็นหน่วยหนึ่งของพฤติกรรมที่ประกอบด้วยตัวละคร สถานที่และเวลา ถ้าส่วนประกอบเหล่านี้เปลี่ยนเมื่อไร ฉากใหม่ก็เริ่ม

กฎวิธีการเสนอฉากมี 2 แบบ

1. โดยพรรณนาฉากยาว ๆ ไว้ตอนเริ่มเรื่อง
2. ให้รายละเอียดเกี่ยวกับเวลาและสถานที่ที่กระจัดกระจายตลอดเรื่อง

จุดมุ่งหมายของการใช้ฉาก

การใช้ฉากผู้ประพันธ์จะเลือกใช้แต่สิ่งสำคัญในการเสนอฉาก การพรรณนาฉากไม่ไรต่อการแสดงความสมจริง แต่ต้องการเป็นส่วนประกอบของเรื่องสำเร็จโดยสมบูรณ์

ความจำเป็นของฉาก Brook และ Warren 16 กล่าวไว้ดังนี้

1. ใช้ฉากเพื่อช่วยประกอบให้ตัวละครและพฤติกรรมน่าเชื่อถือยิ่งขึ้น ถ้าผู้อ่านยอมรับว่าฉากนั้นสมจริงจะเป็นแนวโน้มให้ผู้อ่านยอมรับเรื่องมากขึ้น

¹⁶ Ibid., pp. 648-649.

2. หากมีความสัมพันธ์โดยตรงกับความหมายทั่วไปของเรื่อง จากจะช่วยสร้างบรรยากาที่ที่เหมาะสมแก่ความหมายทั่ว ๆ ไปของเรื่อง

3. บางครั้งจากจะช่วยเสริมจุดมุ่งหมายเฉพาะของเรื่องได้มากกว่าการสร้างบรรยากาที่ที่เหมาะสม

แนวการเขียนของมนัส จรรยงค์

มนัส จรรยงค์ นักเขียนเรื่องสั้นที่สะท้อนให้เห็นถึงแก่นแท้ของชีวิตโดยเฉพาะอย่างยิ่งชีวิตในชนบท ผลงานของมนัสเป็นที่ยอมรับกันโดยนักอ่าน เป็นนักเขียนที่มีชื่อคนหูในระบะสี่สิบกว่าปีที่แล้วมา มนัสเกิดเมื่อ พ.ศ. 2450 ที่อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี ตายเมื่อ พ.ศ. 2508

มนัสเคยศึกษาที่โรงเรียนสวนสมเด็จเจ้าพระยา ชอบชีวิตท่องเที่ยวเชิงรุกิต ประสพการณ์ต่าง ๆ ทั้งภายในโรงเรียนและภายนอกโรงเรียนได้หลอหลอมความทรหดในตัวของมนัส จรรยงค์ให้เป็นผู้ที่เจริญชีวิตอย่างอกอ่าจและทรนง ประสพการณ์จากการท่องเที่ยวทำให้มนัสได้วัดคุบที่มีชีวิตและวิญญานมาใช้ในการสร้างเรื่องสั้นที่ประทับใจหลายเรื่อง เช่นเรื่อง จับตาย ราเกาะ ชิงผี ฯลฯ

บุคคลมีที่เคยทำงานราชการได้แสดงความสามารถทางคนตรีจนได้รับเชิญให้เป็นครูสอนคนตรีแก่ลูกสาวพระยาสุรพันธ์เสนีย์ คือคุณอ้อม บุณนาค ที่เป็นคุรชีวิตของมนัส

มนัส จรรยงค์เข้ามาสู่วงการประพันธ์ด้วยวิธีการที่ไม่รู้แบบใคร คือความหึงที่มีต่อคู่แข่งเป็นนักประพันธ์ทำให้มนัสมุ่งมั่นจะเป็นนักประพันธ์บ้าง เขียนเรื่องสั้นเรื่องแรกคือ คุตทข - คุยาก ลงในเคลิเมนต์วันจันทร์ มนัสเขียนเรื่องควยพรสวรรค์ที่มีในตนโดยแท้ จากนั้นก็เขาสู่วงการประพันธ์และหนังสือพิมพ์ของไทย ใรนามปากกา มนัส จรรยงค์ อ. มนัสวีร์ และ ฤดี จรรยงค์

ชีวิตการประพันธ์ 37 ปีเต็มมนัสเขียนหนังสือควยสมอง ด้วยความสามารถและอัจฉริยะ งานประพันธ์ของมนัสมีทั้งเรื่องสั้น นวนิยาย และสารคดี แต่ผลงานที่มนัสเขียนมากคือเรื่องสั้น มีหนึ่งพันกว่าเรื่อง ความสามารถในการเขียนเรื่องสั้นขึ้นเป็นที่ยกย่องกันโดยนักเขียน มนัสสามารถเขียนเรื่องสั้นให้จบอย่างน่าอ่านภายในเวลา 2 หรือ 3 ชั่วโมง เป็น

อย่างน้อย เรื่องที่เป็นสารคดีมีน้อย เช่น ข้าพเจ้าเป็นม้าไป 35 ชั่วโมง งานที่เป็นนวนิยายได้แก่ มือเสือ ทาสมนษยชน เพชริคามัค และเหยื่อโลโก้

งานที่เป็นที่ยอมรับไม่แต่ในหมู่นักอ่านชาวไทยเท่านั้น ชาวต่างประเทศก็ยกย่องคืองานประเภทเรื่องสั้น สยามคมนักประพันธ์ออสเตรเลีย ได้ออกผลงานของนักประพันธ์ไทยสี่คนบรรจุไว้ในหนังสือ "ชุมนุมบทประพันธ์แห่งเอเชีย" หนังสือที่ประมวลเรื่องสั้นและภาพยกลอนต่าง ๆ ที่สรรแล้วไว้ในเล่มเดียวกัน เรื่องสั้น "จับตาย" ใ้ได้รับเลือกเป็นหนึ่งในสี่เรื่องเอก

สุชาติ สวัสดิ์ศรี¹⁷ ได้แบ่งกลุ่มทางความคิดของนักเขียนไทย พ.ศ. 2488 - 2500 ออกเป็น 7 กลุ่ม กลุ่มหาชน กลุ่มชีวิตทางแดน กลุ่มชีวิตครอบครัว กลุ่มอาสาสมัคร กลุ่มลูกทุ่ง กลุ่มนักอุดมคติ และกลุ่มก้าวหน้า เขาจัดมนัส จรรย์รงค์ อยู่ในกลุ่มลูกทุ่ง

"กลุ่มลูกทุ่ง (Local Color group) นวนิยายเรื่องราวที่กล่าวถึงสภาพชีวิตของคนในชนบท ไรต์ตัวละครเป็นคนจน เป็นทาส เป็นชาวนา คำเป็นร้อยแบบ "ปากสถานี" โดยกล่าวถึงประวัติดูความเป็นมาของท้องถิ่น กล่าวถึงลัทธิเจ้าถิ่น ร่องโจรและเล่ห์เหลี่ยมนักเลงของชีวิตบ้านนอก (rustic life) แนวคิดในเชิงความรักบ้านเกิดเมืองนอนแต่อดีต และความกลา-หาวุเสียสละ เป็นเรื่องบันเทิงใจ กลุ่มความคิดนี้มีผู้นิยมเขียนมากราว พ.ศ. 2495 ผู้นำกลุ่มสำคัญได้แก่ ไมเมืองเดิม มนัส - จรรย์รงค์ ฯลฯ"

เรื่องสั้นของมนัส จรรย์รงค์ อาจแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท

1. เรื่องสั้นที่มีเค้าโครงเรื่องเป็นสำคัญ
2. เรื่องสั้นที่อาศัยบุคลิกลักษณะของตัวละครเป็นสำคัญ
3. เรื่องสั้นที่ไม่มีเค้าโครงเรื่อง

¹⁷ สุชาติ สวัสดิ์ศรี, "แนวคิดนักเขียนไทย 2488 - ปัจจุบัน", มหารามว
ฉบับวรรณกรรมเพื่อชีวิต, (มิถุนายน 2516), หน้า 26.

ประเภทหนึ่งเป็นเรื่องประเภทที่มีเค้าโครงเรื่องนั้นหมายถึงเรื่องสั้นที่มีเค้าโครงเรื่องตามแนวนิยามอยู่ระยะหนึ่ง คือยกเรื่องใหม่ซัดแย้งหรือปมปัญหาไว้ตอนต้นเรื่องใหญ่อ่านคิดตามดำเนินเรื่องใหม่การคลี่คลายปัญหา เมื่อปัญหาได้รับการแก้ไขก็จะเป็นระยะที่เรื่องเปลี่ยนแปลงไปในทางใดทางหนึ่งจนถึงจุดสุดท้ายคือคลี่คลายปมปัญหาได้ เรื่องก็จบ

เรื่องสั้นประเภทนี้ผู้เขียนทำให้เรื่องประทับใจด้วยการสร้างข้อขัดแย้งหรือปมปัญหาชวนให้ติดตาม การสร้างข้อขัดแย้งทำไต่หลายประการ

1. ข้อขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ข้อขัดแย้งเกิดจากมนุษย์จะต้องเผชิญภัยจากธรรมชาติ ความลำบากยากจนและอันตรายทั้งปวง ฯลฯ

2. ข้อขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับสังคมที่ตนอยู่ คือความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ด้วยกันเอง

3. ข้อขัดแย้งภายในตน คือความตลุกตลันระหว่างความปรารถนาภายในใจของตนเอง อาจมีอิทธิพลภายนอกและตัวละครอื่น ๆ เขามาเกี่ยวข้อง แต่พลังความวุ่นวายภายในใจของตัวละครสำคัญเป็นใหญ่

เรื่องสั้นของมนัส จรรยาต์ นิยมสร้างข้อขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมเป็นอันดับหนึ่ง โดยเฉพาะเรื่องมนุษย์กับความลำบากยากจน อันดับสองคือเค้าเรื่องที่ไขข้อขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ด้วยกันเอง ส่วนข้อขัดแย้งประเภทที่สาม การผูกโครงเรื่องด้วยข้อขัดแย้งภายในใจของตัวละครมีน้อย

เรื่องเด่น ๆ ที่แสดงถึงข้อขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ได้แก่เรื่อง "ซ่าเหมา" และ "เกิดกลางนา"

เรื่อง "ซ่าเหมา" กล่าวถึงครอบครัวหนึ่งมีสี่ชีวิต พ่อ แม่ และลูกแฝดชายทั้งคู่ชื่อปรีดาและปราโมทย์ หรือผู้พี่ชื่อใหญ่ น้องชื่อเล็ก แผลดุน้องไปเที่ยวในเมืองกลับมาก็อยากเปลี่ยนชีวิตตนเองให้พ้นไปจากทองไรทองนง จึงบอกพี่ชายว่า "ฉันว่าตัวฉันเองมาหมกอยู่ในคังเป็นอ้ายลูกทุ่งลูกนาอย่างนี้ แล้วยิ่งตายไปพร้อมกับความโง่เง่าเตาตุ่มไม่ดีกว่าดี ๆ นี้เอง และไปไต่ไต่ยายชีวิตมาว่า ครอบครัวชาวไร่เพราะทรายไฟไหม้บ้านและไรหมด พ่อคือลูกชายคนเล็กไปพบความสำเร็จจากถิ่นอื่นมาช่วยกอบกู้ฐานะไว้ได้" แม่พี่ชายจะซัดว่าเป็นความฝันเกินไปแต่แผลดุน้องก็ไม่เชื่อ เพราะไต่ความคิดจากคนแก่ ๆ คนหนึ่งว่า "ดอกไม้มันก็ต้องหอม

ไปไกลคน" ปราโมทย์จึงไปเลี้ยงโซ่ในกรุง ที่ชายชัคไม้ไค้ต้องยอม ปรีดาเผ่าชยันหมันเพียร กับทรัพย์สินในดินของตนเองและพอจนฐานะค่อนข้างดี แต่ไม่ใคร่ขำครว มาพบกันอีกครั้ง น้องชายอยู่ในสภาพของคนได้รับบาดเจ็บสาหัส เขาไปรื้อยาให้น้องจึงถูกจับ ปราโมทย์ผู้นองอยู่บ้าน กลับลวนลามเมียพี่ชาย รำภาเมียพี่ชายจึงไปเอาหมามาพิสูจน์ตามคำแนะนำของผู้เฒ่ารำหมา รู้ว่าไม่ใช่เจ้านายมันจึงกัดตาย ตำรวจจึงรู้ว่าจับโจรแปดจังหวัดผิด

พอเสกสะเทือนใจมาก พุกกับสะโก้โหดแต่เพียงว่า "มันเป็นดอกไม้ที่ส่งกลิ่นเหม็นไปไกลต้นเต็มที"

"เงินแดง" แสดงให้เห็นถึงข้อขัดแย้งระหว่างหนุ่มลูกทุ่งกับธิดากำเนิด ทนมน้อยลูกทุ่งอยู่บ้านนา มาแควอนแควออก ตั้งแต่หัวคิ่นน่ายังเตี้ย ๆ เดียวนี้สูงจนวัวข้ามแทบไม่ไหว จะมองดูสิ่งใดก็เมื่อหนายไปทั้งสิ้น เขาเป็นบ้านที่เคยอยู่ จึงรวบรวมเงินจากการขุดที่ขายนาหวังไปพบความสุขในเมืองกรุง และจะกลับมาบวบสาวคนรักไปอยู่ด้วย แต่เมื่ออย่างเท่าเขาอยู่เมืองศิริไล้ได้เพียงคืนเดียว เงินที่ได้มาจากการขายสมบัติหมดเนื้อหมดตัวก็หาไม่ เพราะถูกคนไร้คุณธรรมโกงอย่างแนบเนียน ด้วยการชวนไปพักด้วย ให้ฝากเงิน เมื่อจ่ายเงินคืนเอาเงินปลอมมาให้ อายหนุ่มผู้เบื่องจึงต้องทิ้งวัด สถานที่ของคนยาก

ข้อขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ เสนเรื่อง "จอมคน" เป็นเค้าเรื่องทีแสดงถึงข้อขัดแย้งระหว่างคนกับธรรมชาติ ปกติธรรมชาติของมนุษย์ชายหญิงเมื่ออยู่ไกลกันก็เปรียบเสมือนน้ำตาลกับมด มดหรือจะอดน้ำตาลได้ แต่ในเรื่องนี้ มนัส สร้างมนุษย์ที่มีคุณธรรมเหนือมนุษย์ผู้ชายทั้งหลาย คือให้ขวัญและสิ่งที่เป็นเพื่อนกัน เป็นเพื่อนตาย ขวัญแต่งงาน สิ่งไม่ยอมแต่ง แต่ความเป็นเพื่อนก็ยังคงอยู่ ต่อมาขวัญถูกจับ ขวัญจึงฝากเมียไว้กับสิ่ง ระหว่างที่ขวัญถูกจำคุก สิ่งอยู่กับเมียขวัญ ชาวบ้านที่ชอบบวบรับจึงโจมนานกันถึงเรื่องสิ่งหนอนมุงเดียวกับเมียขวัญ ทั้ง ๆ ทีทั้งสองฝ่ายบริสุทธิ์ใจไม่ได้เกี่ยวของกันฉันท์ชู้สาว เมื่อขวัญออกจากคุก สิ่งเกรงเพื่อนแกล้งใจ สิ่งจึงเฝ้ากันนั้นเรียกลูกบ้านประชุม แล้วเขาก็แสดงความสามารถบริสุทธิ์ใจรักฟอกตนเองกับเมียเพื่อนอย่างจริงใจ จนขวัญไม่มีความแกล้งใจแม้แต่นิดเดียว

เรื่องทีแสดงถึงความขัดแย้งภายในใจ เรื่องเคน คือ "ระหว่างวัดกับคุก" ผู้เขียนสร้างให้ตัวละคร เป็นโจรเก่าฟุ้งออกจากคุก ต้องเล็ดลอดเอาระหว่างธรรมกับการทะเลาะวิวาทกับคนพาล หลายต่อหลายครั้งทีอิทธิพลของคนชั่วเกือบจะทำให้จิตใจของโจรเก่าสงบไม่ได้ แต่ด้วย "ธรรม" จิตใจของโจรร้ายก็สามารถชนะใจด้วยขันติธรรม

เรื่องประเภทที่สอง เรื่องที่มุ่งแสดงถึงลักษณะนิสัยของตัวละครนี้ มนัส จรรย์รงค์
สร้างเรื่องสั้นจำนวนหนึ่งที่ให้ตัวละครมีลักษณะเด่น ลักษณะนิสัยของตัวละครทำให้เกิดเรื่องต่าง ๆ
ขึ้นเรื่องประเภทนี้ตัวอย่างใดแก่เรื่องสั้นชุดเก่าทั้งหลาย ตัวละครชุดเก่าอันมี เถาหนู เถา
เหมือน ครูสง่า หรือนั่งหมึก พวกนี้มักจะมีลักษณะพิเศษเฉพาะตัว

ถ้าเป็นครูสง่าหรือครูสอิ่ง ก็จะเป็นตัวละครที่ทรงภูมิปัญญาในท้องถิ่น เป็นที่
ปรึกษาของชาวบ้านทางความรู้วิชาการในหลาย ๆ เรื่อง เช่น เรื่อง "บักเป่าทอง"

ถ้าเป็นตัวละครชุดเก่าก็จะเพ่งลักษณะนิสัยของคนแก่ที่เจนจัดชีวิต มีเล่ห์เหลี่ยมพรว
งีโกง หึงไหวชิงพริบกัน ด้วยลักษณะนิสัยเฉพาะนี้ มนัสให้เฒ่าเหล่านี้แสดงบทบาทให้อารมณ์
ขันแก่ผู้อ่านหลายเรื่อง ในชุดเฒ่าเสเพล เฒ่าทราวมคะนอง เฒ่าโลภภัย

"หมึก" เป็นตัวแทนของชาวบ้านนอกเขย ๆ ขณะที่ถูกกล่าวหาหรือสู้ จะเป็นตัวแทนของ
สาวงามในชนบท เป็นที่หมายปองของหนุ่มหลายคน

ชื่อของตัวละครของมนัสไม่ค่อยเปลี่ยนแปลง เพราะเขาวางชื่อไว้เหมาะแก่กับลักษณะนิสัย
ของตัวละคร

ตัวอย่างเรื่องที่เพ่งถึงลักษณะนิสัยของตัวละคร เช่น เรื่อง "ปีศาจทุ่ง"

เฒ่าเหมือนผู้เจนจัดชีวิตหลอกสาวใหญ่

เฒ่าเหมือนไม่มีข่าวสารจะกรอกหม้อ จึงหลอกขอข่าวพลับพลึงสาวใหญ่ผู้มั่งคั่ง
กิน โดยออกอุบายว่าจะมีคนมาคู่ตัว พอดีมีหนุ่มแปลกหน้าและผู้ที่ติดตามสองคนจะมาจับเฒ่าเหมือน
แต่เฒ่าเหมือนพุดจากโอโลมจนหนุ่มแปลกหน้ายอมแต่งงานกับพลับพลึงสาวชิวผู้มั่งคั่ง เฒ่าเหมือน
ขอข่าวพลับพลึงกินอย่างเมื่อก่อนไม่ได้จึงโกรธ ปรึกษากับเพื่อน ๆ จะปล้นบ้าน แต่พบป่าของ
พลับพลึงนอนตายและพลับพลึงกำลังซักจะตาย พวกเฒ่าเตรียมถอยแต่ถูกเจ้าหน้าที่จับได้ เมื่อ
กลุ่มผู้ร้ายฉวยหนุ่ยบ้าน ขยายดับเมียเฒ่าโหมตีใจ พวกเฒ่าจึงรู้ว่ายายลับเป็นสายให้ตำรวจ

เรื่องประเภทที่สาม เรื่องที่ไม่มีโครงเรื่อง

เรื่องสั้นประเภทนี้จะมีลักษณะเด่นที่สังเกตได้คือจุดมุ่งใจผู้อ่านด้วยเหตุการณ์ บทสนทนา

หรือฉากที่น่าสนใจ ตัวอย่างเรื่องประเภทนี้ เช่น สัมมนาในทุ่งกว้าง 18

ผู้เขียนเริ่มเรื่องว่า

การสัมมนาได้เริ่มขึ้นแล้วในห้องทุ่งอันกว้างที่ระเกะระกะไปด้วยดวงตาล
คนดูรอนที่มีลมวาวพัดผาน หุ่นอันโล่งแจ่มมันไม่ใช่ความสุขของเขาหรือใคร ๆ ก็มา
กันใครโดยไม่ต้องสงสัยมูลคาแต่อย่างใด

ตัวเรื่องกล่าวถึงหัวข้อสัมมนาที่ไม่เป็นเรื่อง คือ "ถ้ามีเงินจะทำอะไรดี" แต่มนัสก็
ทำให้เรื่องไม่เป็นเรื่องน่าสนใจโดยพยายามเพื่องของเหล่าเตา เนื้อหาดูเรียบง่าย แต่
ในความเรียบง่ายมีความเข้มข้นของบทสนทนาว่าเข้าในวงเหล่า

เมื่ออ่านจบก็ให้ข้อสังเกตอย่างแจ่มชัด มนัส จรรยาจงใจใช้ตัวละครเหล่านี้
ล้อเรื่องการจัดสัมมนาให้เห็นว่าบางครั้งคงเป็นการพูดถกเถียงที่เปล่าประโยชน์ กังเรื่องที่อยู่
เตานำมาสัมมนากันในทุ่งกว้าง

ตัวละคร

ถ้าพิจารณาตามชนิดของตัวละครที่สร้างขึ้นมาให้แสดงพฤติกรรมที่มีความหมายนั้น
มนัส จะใช้เพียงสองชนิด

- 1 ตัวละครที่เท่าเทียมคน ประเภทนี้ใช้ตัวอย่างเดียว ต้นไม้หรือสิ่งอื่น ๆ ไม่มี
- 2 ตัวละครที่เป็นคน มีบุคลิกรวมคาสามัญ หลายประเภท หลายอาชีพ

ตัวละครที่เท่าเทียมคน

เรื่องสั้นของเขาที่ใช้สัตว์เป็นตัวละครเอกก็เป็นสัตว์ที่ใกล้ชิดกับมนุษย์ คือ หมา วัว
ไก่ ฯลฯ ไม่ใช่สัตว์แปลกอะไร แต่เทคนิคการแต่งทำให้สัตว์ที่เราคุ้น ๆ สามารถแสดงอารมณ์
สะเทือนใจ ด้วยการเปรียบเทียบพฤติกรรมของสัตว์กับมนุษย์ เรื่องคุณธรรม โดยเฉพาะ "ความ
ซื่อสัตย์" ไม่ว่าจะเป็นเรื่อง "อาชานะบอด" "ซ่าเหมา" หรือ "ซาเกาะ" มนัสนิยมนำสัตว์มา
แสดงพฤติกรรมเปรียบเทียบกับคน

18 อ่านในภาคผนวก , เรื่องสั้นตัวอย่างของมนัส จรรยาจง.

"ซาเกะ" แสดงให้เห็นว่าซาเกะเกิดมาเพื่อชน มันทนจนเป็นวัยรุ่นคนแล้ว อะบิระเจ้าของกิโตะความสามารถของซาเกะวางกลยุทธ์ทางการพนัน ทรมาณซาเกะเพื่อให้แพ้วตางถิ่น หวังรวยมากถึงกับขายสวนยางมาเล่นการพนันครั้งใหญ่ พอवलลงสนามต่อสู้กัน ครั้งแรก ๆ ซาเกะทำท่าจะแพเพราะคูเระกำลังดีกว่า แต่ซาเกะทนทายาด ตลอดชีวิตของซาเกะไม่เคยแพ้ เมื่อนั้นเจ้มนิ่งสู้อย่างบาดเลือด คังนั้นพอได้ที "คูเระก้าวพลาดเสียคอใหญ่ข้าง มันเลยเข้าไปเค็มเหนียว ร่างใหญ่พึ่บของคูเระพลิก มันซ้ำอีก .. ซ้ำ .. ซ้ำ.. ซ้ำ จนคูเระร้องออกไปด้วยความตกใจแล้วมันก็หนี ... หนีโดยไม่หันเขาสู่ซาเกะ" เมื่อชนะคูเระอยู่ "สักครูซาเกะก็พลิกตัวลงนอนเหมือนแมวที่นอนตากแดด มันตายเสียแล้ว" ซาเกะโคโตะทำหน้าที่ของมันอย่างดีที่สุดจนกระทั่งตาย "ซาเกะ" วัวชนที่แสนรูสามารถเข้าใจใจผู้อ่านให้ประทับใจในความซื่อสัตย์ของมัน ขณะเดียวกันผู้อ่านก็สมน้ำหน้าอะบิระผู้ขาดคุณธรรมตาม "หน้าที่" ที่ดีของเจ้าของจะมีความปรานีแก่มัน ทั้งนี้เพราะความเห็นแก่ตัวและความโลภมากของอะบิระนั่นเอง อะบิระจึงโคบตเรียนราคาแพง

"ซ่าเหมา" เรื่องพี่น้องคูแผล แผลคนน้องไปได้ความคึกคักว่าดอกไม้ก็ควรจะส่งกลิ่นหอมไปไกล จึงจากบ้านไปหวังเสียงโศกหาความมั่งมีมากอบกู้ฐานะทางบ้าน แต่ปราโมทย์กลับมาในสภาพที่ได้รับบาดเจ็บเลือดโทรม ปรีดาต้องเข้าไปรื้อยาในเมืองกลับถูกจับ เพราะคิดว่าเป็นโจรแปดจังหวัด ปราโมทย์อยู่บนแท่นที่จะราบั้งในความดีของผู้ที่กลับชมเหงน้ำใจพิศุขการลวงเกินเมื่อยี่ รำภาวิ่งหนีไปปรึกษาทอลสามี่ พอเจอหัวเราะอย่างโกรธ ๆ "ถ้างั้นก็ลงโทษมันเสียบ้างซี หมาเท่านั้นแหละที่จะรู้ว่าใครเป็นเจ้าของของมัน"

"หมายความว่าจะอย่างไรกันจะพอ" รำภาถาม

"ปล่อยอายซ่าเหมาไปหามัน"

ซ่าเหมาจึง "พึดไปพึดมาเหมือนแมวพึดหนู เขาร้องออกมาได้เล็กน้อยก็ขาดใจตายไปคาเชี้ยว"

เมื่อตำรวจมาชันสูตรศพ สันนิษฐานว่าหมาคงบ้า ผู้เฒ่ามิ่งเป็นผู้ตอบยืนยันว่าหมาไม่โง่ "หมาไม่โง่ก็เจ้าของของมันเลย" อายคนนี้ไม่ใช่เจ้าของ ๆ มันหายไปตั้งแต่เมื่อบายวานนี้

ตำรวจจึงรู้ว่าจับเสือแปดจังหวัดผิดตัว

พอเขาเอื้อมมือไปขยไหล่ลูกสะไภ้แล้วยิ้มทั้งน้ำตา "มันเป็นดอกไม้ที่ส่งกลิ่นเหม็นไปไกลคนเต็มที"

เรื่องนี้ผู้เขียนให้ซ้ำเหมาีความสำคัญพอ ๆ กับปราโมทย์ผู้นอง พอปราโมทย์จากไป เติญุโศครกรุงเพทฯ ปรีคาก็โคตมาพเนจรมาหา เขาจึงเลี้ยงซ้ำเหมาไว้ทดแทน ซ้ำเหมาจึงเปลี่ยนจาก "สุนัขดมโรตัวหนึ่ง ขึ้นโรเซรีโครงบาน" เป็น "หมาอ้วนที่มีสุขภาพดี" และนิสัยก็เปลี่ยนจากหมาเลี้ยง เป็นหมาครายตาใคร เขาไกลเจาของที่มันรัก

พฤติกรรมของปราโมทย์และซ้ำเหมาที่เกี่ยวพันกับปรีคายุติ แสดงให้เห็นเด่นชัดว่า "บางทีหมายังมีคุณธรรมดีกว่านางที่คลานตามกันมา"

เรื่อง "อาซาในยบอด" พรเลี้ยงมาและเอาใจใสมายิ่งกว่าแฟนสาว รัชยาแฟนสาวจึงหนีไปกับแผนและลักม้าตัวโปรดของพรไปด้วย พรถูเกือบตามฆ่า แต่ไม่ตามเพราะรู้ว่าสองคนจะไปไม่ได้ไกล เขาวิ่งขึ้นพรและพรรคพวกไปดู พบศพของสองคนและมาอยู่บนเหว พรกอดศพมาด้วยความเสียใจ ไม่ได้เคียดขธารัชยาเลยเพราะ "เลี้ยงมายังซื่อสัตย์กว่าผู้หญิงใจไม่ซื่อ"

มันส์ จรรยาภค ใช้ตัวละครประเภทสัตว์ล่อเลียนมนุษย์อย่างขัน ๆ เช่น "ไอ้โจ" เตาโพล่งออกส่าหอบหิวมาจากกรุงเพทฯ เป็นสมบัติมีค่าชิ้นเดียวที่เตาโพล่งภูมิใจหนักหนา เป็นสิ่งที่ชอวคชาวบ้านโคไเพราะบ้านนอกไม่มี ผู้ที่มีเงินกรุงเทพฯเขาเลี้ยงสุนัขกัน สุนัขพันธุ์อัลเซเชียนเสียด้วย แกภาคภูมิใจวาระคามันแพงกว่าวัวสองตัวเสียอีก เมื่อเขาไปเลี้ยงบ้าน ไอ้โจโคกินไซ เนื้อไก่ แตนตนเองกินผัก น้ำพริก และปูเค็ม เนื่องจากผลของการอยากทำตัวอย่างชาวกรุงเลี้ยงหมาราคาแพง แกถูกเจ้าโจกัดเพราะคิดว่าจะแยงกระดูกมัน เตาโพล่งโมโหจึงไล่ตีเจ้าโจ เจ้าโจหนีแล้วเหี่ยวโล้กักชาวบ้านคะ โจจึงจบชีวิตเพราะถูกกำนันฆ่า ตัวเตาโพล่งเองต้องหนีออกจากบ้าน เพราะรู้ว่าจะต้องมีเรื่องเคื่อครอน

การใช้สัตว์แสดงพฤติกรรมให้ความหมายในแนวล้อเลียนเสียยศนี้ เรื่องสั้นของ "ลาวคำหอม" เรื่อง "ชวานากับนายห้าง" สื่อความหมายคล้าย ๆ กัน แต่ใช้เทคนิคกลับกัน "ชวานากับนายห้าง" ลุงคงชวานามีหมาตัวโปรดชื่อ "สำริด" โคไปเป็น หมากรุง อยู่กับนายห้างอยู่พักหนึ่ง กลับมาหาลุงคง การกินอยู่ การกระทำ เจ้าสำริดกลับป็นขมอย่าง"ฝรั่ง" แม้แตกภาษาพูด เมื่อโคยืนฝรั่งทักทายเป็นภาษาฝรั่งก็ดีใจ ผู้อ่านบางคนอ่านแล้วอาจเกิดข้อขัน

เมื่อเทียบพฤติกรรมของสัตว์กับคนบางคน

ตัวละครที่เป็นคน

คนไทยโดยมากยากจนและได้รับการศึกษาน้อย งานเขียนที่จะสะท้อนภาพชีวิตของบุคคลเหล่านี้ทำสมจริงได้ยาก เพราะนอกจากเขียนจะต้องเข้าใจชีวิตของคนเหล่านี้อย่างละเอียดลึกซึ้งแล้ว การเขียนต้องแนบเนียน ผู้ที่ทำได้อย่างชาวมหายศคือ มนต์ จรรยาภรณ์ มนต์ จรรยาภรณ์ มีพื้นเพอยู่แถวเพชรบุรีโดยกำเนิดและเติบโตในถิ่นที่เป็นเมือง มีภูมิประเทศส่วนหนึ่งซีกชายทะเล เป็นเมืองน้ำเค็ม คนในท้องถิ่นชนบทแห่งนั้นคงมีสภาพความเป็นอยู่ที่เกี่ยวพันกับวงการพนัน การกระหนาบกระหนังกันในบางคราวและมีอิทธิพลของโจร ธรรมชาติและสภาพชีวิตแวดล้อมแต่เขาว่าวัยเหล่านั้น มีอิทธิพลประทับใจมนต์ จรรยาภรณ์ จนส่งผลให้เกิดวรรณกรรมจินตนาการทางสร้างบรรยากาศตัวละครและที่วิพากษ์ ไซ้ประกอบเรื่อง ที่เขียนได้อย่างสมจริง

การมีพื้นเพเป็นคนชนบทโดยกำเนิดควบคู่กับความช่างสังเกตชีวิตมนุษย์ มนต์ จึงเป็นนักถ่ายภาพชีวิตมนุษย์ในชนบทได้อย่างมีเลือดเนื้อและวิญญาณ บุคคลที่มนต์สร้างขึ้นเป็นบุคคลที่ก่อให้เกิดความเข้าใจในธรรมชาติจิตใจของมนุษย์ เพราะความหยั่งเห็นหรือให้ความคิดที่เป็นส่วนรวมของมนุษย์ทั่วไป

ตัวละครประเภทคนของมนต์ มีลักษณะเฉพาะตัวไม่ซ้ำแบบใคร คือตัวละครชุดเตาเผาหิน เตาโหล่ง เตาเหมือน และครูสง่า ฯลฯ พวกเขาเหล่านี้แม้จะไม่มีเงิน ทอง อยู่ในใต้อำนาจเมียหรืออยู่ในสภาพที่ขมขื่นอย่างไรก็ตาม สิ่งหนึ่งที่พวกเขาไม่เคยขาดคืออารมณ์ขันของชีวิต อารมณ์ขันของคนที่ไม่รู้ว่าเขานี้จะกินข้าวที่ไหน หรืออนที่ไหนก็ได้

บทบาทของเตาเหล่านี้ มนต์กำหนดโชคชะตาให้คืบข้าง ทั่วบ้าง ตามธรรมดาของมนุษย์ บางครั้งพวกเขาก็นานับถือเป็นที่พึ่งของหนุ่ม ๆ ในทางภูมิปัญญาได้ เช่น วีรบุรุษโคลน เตาแหม่มวางกลอุบายให้ชัยหนุ่มลุดทุ้งไปพาสาวบ้านอื่นมาอยู่ด้วยกันได้อย่างแนบคาย ชาวบ้านฝ่ายหญิงสาวตามมาเอาเรื่องชัยแต่ก็ไม่สามารถทำอะไรได้ เพราะเตาแหม่มไปหลอกชาวบ้านในหมู่บ้านตนมาชุมนุมกันอยู่ที่กระท่อมเตาแหม่ม เป็นเชิงว่ามาเผ่าคุ้มกันชัยกับสาวพุ่มเรียงที่ชัยไปพามา

แต่บางคราวด้วยความเจเนจึกของชีวิต เตาเหล่านี้ก็เป็นเตาเจ้าเล่ห์หลอกลวงคนบ้าน

เดียวกัน ดังเช่นในเรื่อง "พิทยกร" เถาโปลง เถาหนู เถาเหมื่อน และครูสง่า จึงรวมหัวกันจัดรายการถาม - ตอบปัญหาในงานวัด ตอบไปตอบมาชาวบ้านจับใจความที่ใครรับรางวัลล้วนแต่เป็นเมียผู้จัดรายการทั้งนั้น ผลก็คือ

ความโกลาหลอลหม่านเริ่มฟักตัวของมันหนักขึ้นกระทั่งกลมกลุกและจะเหยียบกันตาย พิทยกร หรือ พิทยกรสงายกมือขึ้นโบกขา ๆ

"ผมต้องขอใบรายการแต่เพียงเท่านั้น เพราะเวลาของเราหมดลง"

ตัวละครชุดเฒ่า มันส์มักจะไข่แสดงอารมณ์ขันของนิสัยคนแก่ไทย ๆ ให้คนอ่านได้เพลิดเพลินเมื่อมองภาพชีวิตเหล่านั้น บางครั้งพวกเขาก็ชิงไหวชิงพริบกันเอง ดังเช่นเรื่อง "อมิตตาพาเทร็ค" ชีวิตของเฒ่าพ่อน อายุ 48 เพิ่งเริ่มเมื่อโคเมียวสาวอายุ 17 มาครอบครองบรรดาเพื่อนเฒ่าทั้งหลายต่างอิจฉาเฒ่าพ่อน แต่เฒ่าพ่อนก็มีปัญหาที่เมียสาวไม่ยอมให้นอนควย แม่เฒ่าพ่อนจะเอาใจต่าง ๆ นานา แต่ต้องสนใจเมื่อเมียสาวอยากจะเรียนต่อ เมียสาวจึงหนีไปกับเฒ่าเหมื่อนแล้วส่งคนฝากมาบอกว่า "เขาสั่งให้ฉันมาบอกพ่อน เขาไปกับน้ำเหมื่อนแล้วอย่าติดตามเขาเลย อยู่กับน้ำพ่อนไม่ว่าเรียน ไปกับน้ำเหมื่อนเขาจะได้เรียนมหาวิทยาลัยเลย"

นอกจากนี้ตัวละครชุดเฒ่าสร้างอารมณ์ขันให้กรันเครงแล้ว มันส์ยังใช้ตัวละครชุดนี้ลอสภาพสังคมให้เห็นชัดอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น ในสมัยนั้นนิยมตั้งสมาคมหลายสมาคม พวกเฒ่าทั้งหลายก็โต้กันเรื่องสมาคมบ้าง

"เมื่อวานนี้เรายังโต้กันอยู่ในเรื่องสมาคม" เฒ่าไปลู่พูดด้วยเสียงอันแจ่มใส "ใครๆ เขาก็มีสมาคมกันทั้งนั้น สมาคมพอกาโรงสี สมาคมพอกาขาว พวกชาวทะเลก็ตั้งสมาคมชาวประมง พวกเลี้ยงไก่ก็ตั้งสมาคมเลี้ยงไก่ ตัวฉันนะเห็นว่าพวกเราเน่มันก็ไม่ต้องเห็นว่าจะต้องทำการทางานอะไรกันเลย ก็ไต่กำลังเมียนั้นแหละออกค้อออกชาย ออกเรื่อนหาบคอนพระอังคารเสวยบาง บาง พระแฉงลอยเสวยอายุบาง เราจะตั้งสมาคมอะไรกันดี"

เฒ่าเหมื่อนเห็นว่าเป็นขาวนา กระดุกสันหลังของประเทศ ก็เสนอพรรคพวกว่าน่าจะตั้ง "สมาคมกระดุกสันหลังยาวแห่งประเทศไทย"

ในยุคที่คลั่งการสัมมนา ตัวละครชุดเฒ่าก็สัมมนากันบ้าง แต่สัมมนาด้วยเรื่อง "มีเงินห้าล้านมาทำอะไร" ถกกันไปเถียงกันมากก็ทะเลาะกัน ล้อให้เห็นชั้นเรื่องการจัด

สัมมนาว่าบางครั้งไม่ได้ผลอะไร นอกจากมาชุมนุมถกกันด้วยโวหาร

นอกจากตัวละครชุกตะ ตัวละครอีกประเภทหนึ่งที่น่าสนใจคือ ตัวละครที่มีอุปนิสัยแปลกไม่เหมือนใคร เช่น ในเรื่อง "แผ่นดินทอง" มนต์สร้างให้เชษฐ จิตรกร รักความงามของป่าตะแบกอย่างจับใจ แต่ความสุขของเขษุต้องถูกรบกวนจากพวกกวนรื้อที่จะขอรื้อที่ของเชษฐให้ไค แม่เชษฐยื่นกรานไม่ยอมขาย ชายหนุ่มที่มาขอรื้อที่เชษฐเที่ยวขอรื้อไคไคที่ไคไคเมียเชษฐ ทำให้เขาถูกฆาตายนำมือของหนุ่มลูกทุ่งที่ปองรักเมียเชษฐอยู่ ตำรวจไม่สามารถคนอาชญากรไค เมียเชษฐบอกตำรวจว่าสามีของหลอนสามารถรู้เหตุการณ์ทุกอย่างในป่าตะแบกไค เชษฐช่วยตำรวจไปหากนรายที่ซ่อนตัวอยู่ไค ทำให้ตำรวจงงงวาวาเขารู้ไคอย่างไร คำตอบของเชษฐก็คือ เขาว่ามีคนในป่าไคไคเพราะนกและแมลงจะบินขึ้นทุกครั้งที่คนผ่านไป

นอกจากจะสามารถสังเกตธรรมชาติของคนอย่างละเอียดละออ ยังสามารถนำข้อสังเกตของธรรมชาติของป่าเพียงนึกเดียวมาสร้างบุคลิกพิเศษของตัวละครไคอย่างน่าทึ่ง

การสร้างลักษณะนิสัยตัวละครท่านองนี้ อีกเรื่องที่น่าสนใจคือเรื่อง "ยิวยิม" เป็นเรื่องของคนที่ยิวไม่เคยเลี้ยงใครเลย คอยแต่รับเลี้ยงของคนอื่นจนเป็นที่รังเกียจของเพื่อนฝูง ทำให้เพื่อนคนหนึ่งอยากรู้สภาพความเป็นอยู่ของผู้ที่ไคสมญาว่า "ยิว" ในหมู่เพื่อน ๆ เมื่อเพื่อนไปถึงบ้าน "ยิว" จึงยิมไค เพราะไคมีโอกาสดักเงินที่แอบสะสมไว้นานโดยไม่ให้เมียรู้นำมาเลี้ยงเพื่อนไค

ตัวละครอย่างเชษฐ ใน "แผ่นดินทอง" หรือใน "ยิวยิม" เป็นตัวละครประเภทที่มีอุปนิสัยคงที่

ตัวละครที่ดึงดูดใจอีกประเภทหนึ่งคือตัวละครที่มีอุปนิสัยเปลี่ยนแปลง การเปลี่ยนแปลงอุปนิสัยของตัวละคร เขาทำอย่างสมเหตุสมผล ดังเช่นในเรื่อง "ระหว่างวัดกับคุก" เป็นเรื่องของเล็รายคนหนึ่งไคพนโทษออกจากคุกกลับบ้าน แต่กลุ่มคนในหมู่บ้านไม่ยอมรับเขา เขาจึงหันเข้าหาวัด บวชเป็นพระ แต่ก็ยังไม่วายถูกคนชั่วหาเรื่อง เขาใช้ขันติธรรมระงับจนประสบความสำเร็จ

สิ่งที่เด่นคือการให้บทบาทตัวละครอย่างสมเหตุสมผล การเปลี่ยนแปลงบุคลิกลักษณะและอุปนิสัยในเรื่องเป็นความเปลี่ยนแปลงที่ตั้งใจของตัวละครเอง ผู้เขียนพยายามสร้างเหตุการณ์

ให้อ่านรู้สึกว่าการกระทำด้วยความจริงใจและทำความความลำบาก

ไม่ว่าจะเป็นตัวละครประเภทใด ผู้เขียนสร้างได้อย่างประทับใจ ทั้งนี้เพราะมันส์
เลือกตัวละครที่เป็นคนส่วนใหญ่ที่เราได้พบเห็นอยู่ในสังคม เป็นคนธรรมดาสามัญ เช่น ชาวไร่
ชาวนา คนคูก นิสิต นักศึกษา ข้าราชการ ฯลฯ ไม่จำกัดวงแคบเฉพาะตัวละครที่เป็นชน
กลุ่มน้อย ทนชั้นสูง แล้วสร้างบุคคลเหล่านั้นเหมือนมนุษย์จริงที่เขาได้พบเห็นอยู่ แต่มีข้อสังเกต
ชวนให้คิด ตัวละครของมันส์ จรรยาจึงประทับใจผู้อ่าน

แนวคิด

การอ่านเรื่องสั้น จุดมุ่งหมายประการสำคัญก็เพื่อความเพลิดเพลิน แต่ในขณะเดียวกันก็อาจอ่านเพื่อช่วยให้เข้าใจชีวิตได้อีกด้วย ในเรื่องสั้นผู้ประพันธ์มักเสนอทัศนะของผู้ประพันธ์ที่มีต่อชีวิตไว้มองแฉกแฉกหนึ่ง การเสนอแฉกนี้อาจทำได้สองประการ

1. บอกไว้ตรง ๆ

2. แฉงไว้โดยนัย

มันส์ จรรยา ค์ นิยมแฉงแนวความคิดไว้ในทุกกิจกรรมของตัวละครและเหตุการณ์ที่สร้างขึ้นมากกว่าการบอกไว้ตรง ๆ เป็นเทคนิคของการยกย่องผู้อ่านให้เสริมสร้างความคิดและจินตนาการในการอ่านให้สูงขึ้นอีกด้วย

งานของมันส์ จรรยา ค์ ผู้วิจัยขอแบ่งแนวคิดหรือทัศนะที่ผู้แต่งนำเสนอไว้กว้าง ๆ

3 ประการคือ แนวคิดเกี่ยวกับเรื่องความเชื่อ แนวคิดเกี่ยวกับเรื่องสังคม และแนวคิดทาง
ด้านจิตใจ ดังจะกล่าวพอสังเขปต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับเรื่องความเชื่อ

1.1. เรื่องสั้นแทบทุกเรื่องเน้นความเชื่อตามหลักพุทธศาสนา คือกฎแห่งกรรม
ไกรทากรรมใดก็ได้รับผลแห่งกรรมนั้นเป็นการตอบแทน ดังนั้นในเรื่อง "แม่มอ" ตัวเอกของ
เรื่องใช้ความรู้ไสยศาสตร์บังคับหาภิงกับคนที่มั่งงาย "ศรีทษา" คนทรงให้ช่วยปิดเป่าความทุกข์
ยากให้หมดไป แลวนางก็นำเงินมาฆ่าเรอรู้รักจอมชะโมย ผลสุดท้ายเจาหน่าที่ของบ้านเมือง
จึงถูกจับ

"คนหนังเหนียว" ลูกเขยคิดฆ่าพ่อเพื่อเอาเงินฝากบริษัท แต่ตนเองต้องเป็นฝ่าย
ต้องตายด้วยวิธีเดียวกับที่ตนตั้งใจฆ่าพ่อตาย คือตกน้ำตายด้วยความเมาและตกใจกลัว "ยาสั่ง"

บางทำยาดังเก่งมาก ใครถูกยาดังบ้างต้องตาย แต่ผลสุดท้ายเมียบางต้องตายเพราะยาดังของสามี

1.2. แนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อทางไสยศาสตร์ มนัส จรรย์งค์ไม่ได้บอกให้ผู้อ่านว่าควรเชื่อหรือไม่ควรเชื่อ แต่ใช้กลวิธีที่ใหญ่อ่านพิจารณาเอาเองจากเหตุการณ์และพฤติกรรมของตัวละคร ใหญ่อ่านคิดได้เป็น 2 ประการ

ประการแรก ชาวบ้านเชื่อว่าบางคนที่ไม่เชื่อไสยศาสตร์แสดงอาการถูกภูตผีปีศาจทำอันตราย อาจทำให้ชีวิตประสบความลำบาก เช่นเรื่อง "สิ่งศักดิ์สิทธิ์" พรแพ้ยั้งทั้งการเมืองและเรื่องรัก พรเคยสับประมาทเจ้าพ่อกว่าถ้ายังขณะตนจะเผาฟาดเสีย แล้วตนก็แพ่จริง ๆ ยิ่งคิดเหล่าเฒ่าเฒ่าจะไปเผาฟาดเจ้าพ่อ วันรุ่งขึ้นชาวบ้านพบศพพียงนอนตายที่ชายหาด

ประการที่สอง สื่อแนวคิดว่า "คนบางคนนำวิชาไสยศาสตร์มาเป็นเครื่องมือหากิน" เรื่อง "แม่หมอบ" ตัวเอกของเรื่องแสร้งทำเป็นคนทรงเพื่อหาเงินเลี้ยงตนเอง เรื่อง "นั่งเทียน" กล่าวถึงคุณหญิงคุณนายเชื่อหมอบคู่อำภัยไสยศาสตร์บังหน้า แต่หมอบละศักดิ์หาไม่ได้ผลสุดท้าย การแก้ปัญหาทางใจของคุณหญิงคุณนายก็จบลงด้วยเกมรักกับหมอบคู่อำภัย

2. แนวคิดทางคานส์คัม

มนัส จรรย์งค์ ใช้เรื่องสั้นของเขาเป็นสื่อแสดงให้เห็นถึงปัญหาและสภาพของสังคมอย่างมีอิสระ ดังต่อไปนี้

2.1. แนวคิดสะท้อนปัญหาสังคม ปัญหาหนึ่งที่มนัสประทับใจ คือ "ความเชื่อของคนชนบททำให้พวกเขาถูกหลอกหลวง" ปัญหานี้ มนัสนำมาสร้างเรื่องแปลกมากมาย ลูกหลอกพ่อ นั้วหลอกเมีย ชายหนุ่มหลอกหญิงสาว เป็นต้น

เรื่อง "หมอบหลวง" ชาวบ้านหลงเชื่อชายแปลกหน้ามาเป็นหมอรักษาไข้ จนบุตรอ่อน สาวบ้านทุ่ง เสียสามีและเสียตัวให้กับหมอบหลวงด้วยความเต็มใจ จนสามีตายจึงรู้ว่าหมอบหลวงที่ตนรักษาเป็นหมอบเถื่อน ตำรวจมาตามจับฐานฆาตคนตาย

เรื่อง "นางทุ่ง" หม่อมหลวงกรุงมาจัดบริการนำเที่ยว พาทั้งเงินและคารารลูกสาวผู้ใหญ่ไป ผู้ใหญ่บางคนงีบใจ เสียทั้งเงินและอิเหน่ "นางทุ่ง" ของแกควย

อีกหลายเรื่องสะท้อนภาพของชนบทหลอกคนชนบทด้วยกันเองอย่างเจ็บแสบ สื่อความคิดว่า "พวกชนบทบางคนที่ไม่อยู่ในที่เจริญบางคนจิตใจเขาหาเจริญด้วยไม่ แต่ความเจริญ

ทำให้ชาวชนบทเหล่านั้นมีเล่ห์เหลี่ยมพราวกว่าชาวชนบทด้วยกันเอง" จึงทำให้ลูกหลอกพ่อ ผู้หลอกเมีย คนชนบทไปอยู่ในกรุงกลับมาหลอกพวกเดียวกันเอง ดังเช่นเรื่อง "คนบ้านเรา" พ่อถูกลูกชายหลอกเอาไปเรียนแล้วมีฐานะดี พ่อเชื่อ แต่ต่อมาขอร้องให้พ่อช่วยอ้างว่าเมียตาย เงินทั้งหมด จึงคิดจะกลับมาแต่งงานกับสาวที่พ่อจัดการให้ การแต่งงานผู้ใหญ่ทั้งสองฝ่ายกองเงินกันมากมาย แต่งเสร็จลูกชายพาเมียสาวชนบทไปอยู่ควยไม่นานนัก สาวทองก็หมดตัวถึงกับทองเคินทางกลับตามทางรถไฟ เพราะคนบ้านเดียวกันหลอกให้หมดตัว เรื่อง "อายุแพบ" ชาวบ้านถูกอายุแพบกับเขาบางคนในหมู่บ้านหลอกให้ฝากเงินไปซื้อของกรุงเทพฯ แต่สองคนนำเงินชาวบ้านไปใช้ประโยชน์ส่วนตัวและยังกลับมาหลอกหลวงคนบ้านเดียวกันได้อีก

แนวเรื่อง "ความซื่อ" ทำให้ชาวบ้านถูกหลอกจนต้องเสียเงิน เสียชื่อ เสียตัวและเสียใจ มนต์สิทธิ์วิเชียรเสนอตัวบุคคลและ เหตุการณ์โคแบคภัยและ เหตุการณ์สมจริงกับที่เกิดขึ้นอยู่ในสังคมปัจจุบันทุกวันนี้ เรื่องของมนต์จึงไม่ล้าสมัย

ปัญหาที่สองที่มนต์เสนอแนวคิดไว้ก็คือ "ความยากจนและไร้อารมณ์ทำให้ชาวบ้านบางคนขาดคุณธรรมในการอยู่ร่วมกับคนอื่นในสังคม" ดังเช่น "ใจโตเป็นมา" เขาหนูแอบไปนอนกับเมียสาวของเขาไหล เรื่อง "ทุ่งนรก" ชาวถูกกลั่นแกล้งให้เป็นขโมยทั้งที่ตนไม่รู้เรื่อง "เลือดลูกทุ่ง" การลักขโมยวัวของตนต่างบ้าน "จัดสรรที่ดิน" เป็นเรื่องของเด็กที่ยากจนเห็นวลักเล็กขโมยน้อยเพื่อความอยู่รอด ทำให้ผู้อื่นที่อยู่แถบเดียวกันต้องคอยระมัดระวัง และ "บ้านของเรา" แสดงถึงการใช้อิทธิพลโจรริครอนสิทธิ์เสรีภาพของเจ้าของบ้าน

แนวคิดในการเสนอมือปัญหาสังคมนั้น มนต์เสนออย่างสุ่มรอบคอบและมองปัญหาเหล่านี้ อย่างเห็นชั้น ไม่ไกลลวาทินหาเป็นเพราะระบบของสังคมไม่ดีจึงทำให้คนขาดสิ่งที่ควรมี ควรเป็น แต่มนต์เสนอให้เห็นว่าสภาพชีวิตของมนุษย์เป็นอย่างไร มีทั้งดีและเลวไม่ว่าชีวิตแบบใดหรือสังคมใด ต่างก็มีปัญหาตามธรรมชาติชีวิตของมนุษย์ ทางออกในการแก้ปัญหาบางครั้งมนต์ก็กำหนดให้ชาวบ้านหาทางออกโดยด้วยตนเอง บางคราวก็แก้โดยกฎหมายของบ้านเมือง

2.2. แนวคิดในเชิงเสียดสีสังคม

เรื่อง "คุฝลัด" เป็นตัวอย่างเรื่องทีกล่าวถึงปัญหาของสังคมในเชิงเสียดสีอย่างเห็นชั้น เสียดสีข้าราชการที่มีโคกระทำตนเป็น "ข้า" ของราชการอย่างบริสุทธิ์ใจ แต่ใช้อำนาจหน้าที่ทำงานเพื่อประโยชน์ส่วนตน ไม่รับใช้ประชาชนให้เต็มที่

เรื่อง "ท่าน" ภายภาคชีวิต ส.ส.บางคนก็หวังได้เท่าไรหาสนาและบารมีเพิ่มขึ้น ควบคู่กันให้หญิงสาวผู้ใดถือว่าเป็นภรรยาขอย ยอมตนเป็นผู้น่าเรอผู้บังคับบัญชาเพื่อหวังดาม ยศ ตำแหน่งทางการเมือง เหตุการณ์ของเรื่องและตัวละครขวยใหญ่ท่านเห็นว่า ผู้ที่ประชาชน เลือกลงมาเป็นตัวแทนนั้นบางครั้งก็โง่งงไม่รู้ เล่ห์เหลี่ยมผู้หญิงที่มีแต่ตัว แต่ไร้ข้อเสียดและเกียรติยศ

3. แนวคิดเกี่ยวกับเรื่องจิตใจมนุษย์ อันใดแก่ความรัก ความต้องการ ความ เข้าใจผิด และความเสียสละและอื่น ๆ ที่ทำให้เข้าใจและ "หยั่งถึง" ธรรมชาติของมนุษย์ แนวคิดเกี่ยวกับเรื่องจิตใจนั้น มนต์ จรรยาดีเสนอตัวละครหลาย ๆ ประเภท ให้เข้าใจมนุษย์ในสังคมมากมาย เรื่องสั้นหนึ่งเรื่องทำให้เข้าใจมนุษย์ได้อย่างน้อยหนึ่งแง่คิด เรื่องสั้นจำนวนมากของมนต์ จึงมีประโยชน์แก่ผู้อ่านเข้าใจคำว่า "ชีวิต" ได้อย่างลึกซึ้งและกว้าง ขวางควย "สาร" หรือ "ทัศนะ" ที่สื่อความหมายไวหลายประการ เช่น

3.1. "ในบ้านของเราเจ้าของบ้านควรมีอำนาจตามชอบธรรม" เสนอไว้ใน เรื่อง "บ้านของเรา" เรื่องมีอยู่ว่า เสือเมฆออกจากคุกมาอาศัยอยู่กับเปรมและวางอำนาจ ข่มขู่เปรม เปรมไม่กล้าทำอะไร ยอมให้เมฆใช้อำนาจจนต้องเสียเงินเค็ชชและต้องทนดูความ ขวร้ายที่เสือเมฆทำในบ้านของตน จนรำเพยเมฆกลับบ้านจึงใจขูบายขู่เสือเมฆได้ รำเพย จึงให้ขอคิดคว "อยู่บ้านเราไม่ได้มีอำนาจตายเสียดีกว่า"

3.2. "บางครั้งผู้หญิงบางคนก็เป็นเหยียงเหยื่อความใคร่ของผู้ชายทั้ง ๆ ที่เขา มีหัวใจรัก" ทัศนะนี้เสนอไว้ในเรื่อง "หุงรักกลางคาง" และ "กาเมวิบัติ" โดยเฉพาะ "หุงรักกลางคาง" เป่สาวชาทหารเป็นผู้นำมัดความใคร่ของหนุ่มลูกหุงกลางคาง แต่เมื่อได้ รุจักพร เป่ไม่สนใจหนุ่มลูกหุงอีกต่อไป เพราะเป่เริ่มรุจักความรัก แต่สิ่งที่เป่ได้รับการตอบ แทนคือ "ลูกไม่มีพอ"

3.3. "คนชนบทหลาย ๆ คนต้องการความสุข" หรือ "ชีวิตที่ดีกว่าในชนบท" แต่คนเราเกิดที่ไหน ได้รับการอบรมมาอย่างไรก็เหมาะแก่สังคมอย่างนั้น จากทัศนะนี้ มนต์ เสนอตัวละครลูกหุงและสร้างเหตุการณ์ให้เห็นว่า ชาวชนบทส่วนใหญ่ที่ต้องการได้ดีในสังคมเมือง ต้องประสบปัญหาและต้องชมชานกลับมาบ้านเดิมหรือไม่ก็หนีชีวิตอย่างแรนแค้นอยู่ในสังคมเมือง เช่นในเรื่อง "เกิดกลางนา" "เงินแดง" "พื้นเอจันนา"

3.4 "มนุษย์หลายคนยังมีกิเลสจึงปลงไม่ได้กับพุทธภานิตที่ว่า เหว่ยอมระงับ
 ภัยการไม่จงเวร" ทัศนะนี้ มนัสเสนอเรื่องแปลกๆ หลายเรื่อง ธรรมชาติของมนุษย์ที่
 จิตใจเรายังฆ่าเพี้ยมารมีชั้นสูงไม่ได้ ในชีวิตของมนุษย์จึงยังต้องมีเรื่องทำนองแค้นที่ต้องแก้แค้น
 ความแค้น หรือ เกสือจิมเกสือ ดังเช่นเรื่อง "ทุ่งคนผี" หนุมตางบ้านเจ็บใจที่ขอลูกสาวเขา
 ไม่ให้เนื่องจากโทษของสาวยกโทษกับหนุมในบ้านเดียวกันแล้ว ไม่ได้ตัวสาวที่ตนหมายปองก็เอา
 ศพเพื่อเรียก "คาไล" ไทหายแค้น "สองอ่าว" สิ่งหนุมชาวทะเลรักอยู่กับสาว หนุมแมกลองมา
 ลูกสาวรักตนไป สิ่งจึงอุคนองสาวของหนุมแมกลองไทหายแค้นบาง

3.5 "ลูกผู้ชายหญิงในเกียรติยศของตัว" ดังนั้น ในเรื่อง "นางแก้ว" เจ้า
 สมถุกจับฐานวิ่งราว มันจึงฆ่าตัวตายในทองสวม เพราะ "คุณไม่ใคร่รอบหัวกูหรือก
 ครอบโคแต่ผู้ ซึ่งไม่มีใครเอาไปทำประโยชน์อะไรได้ในโลกนี้" เรื่อง "มือ" แม่ชัยจะจาก
 พิณฑนคมไปโดยไม่ต้องมีความผิดฐานลักขโมยนำศาล ผู้คุมใจดีช่วยให้เรื่องร้ายกลายเป็นดี ชัย
 ก็เขียนจดหมายมาถึงผู้คุมว่า "นายครับ แผลผมยังไม่หายดีเพราะมันเป็นหนอง ผมก็เคยไปเสมือ
 วาจะขอร้องนายสักอย่างหนึ่งคือ ถาผมตายก็ขอให้ตายอย่างนักโทษฆ่าคนตายเถิด อย่าให้ตาย
 อย่างนักโทษลักทรัพย์เลย และถึงผมจะกลับมาอยู่กับนายอีกก็ขอให้นายเข้าใจอย่างนี้เหมือนกัน"

เรื่องเหล่านี้เป็นตัวอย่างเรื่องที่แสดงให้เห็นว่าเกียรติยศเป็นเรื่องสำคัญสำหรับ
 ผู้ชาย

3.6 "ความรักเป็นทุกขแถมมนุษย์ก็ต้องการ" ทัศนะนี้ทำให้มีเรื่องหลาย
 เรื่องแสดงให้เห็นว่า ในอาณาจักรของความรักมีเรื่องวุ่นวายหลายประการ เช่น ชายหนุ่มสองคน
 หลงรักสาวคนเดียวกัน ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งนึกหวัง หรือไม่ก็จบด้วยความตาย คนแก่แต่ก็ยังอยาก
 มีเมียสาวจึงต้องเข้าใจเพราะเมียมีธุ เรื่องที่เสนอทัศนะเกี่ยวกับ "ความรัก" ความต้องการสำคัญ
 ของมนุษย์นั้น มนัสเสนอไว้ในแง่มุมที่น่าสนใจหลายประการ

ตัวอย่างเหล่านี้เป็นตัวอย่างทัศนะบางทัศนะของมนัส จรรยาต์ ที่สอดแทรกไว้
 ในเรื่องสั้น ผู้วิจัยยกมาเป็นตัวอย่างบางตัวอย่าง การอ่านงานของเขาอย่างพิจารณาจะเห็น
 ว่าเรื่องของเขาไม่ไร้สาระ แต่มีคุณค่าแก่ผู้มีปัญญาในด้านช่วยให้ "รู้" "เข้าใจ" และ
 "วิเคราะห์" ชีวิตอย่างรอบคอบ

กลวิธีการเล่าเรื่อง

มันส์ จรรยาศักดิ์ สร้างเรื่องสั้นไว้เป็นกว่าพันเรื่อง กลวิธีการเขียนเรื่องจึงกว้าง

ขวางมาก

วิธีที่หนึ่ง ไซบรม์ที่หนึ่งเล่าเรื่อง คือ "ผม ฉันทน์ คิฉันทน์ หรือ ข้าพเจ้า" เป็นตัวละครสำคัญเล่าเรื่องของตนเอง มันส์ใช้ในเรื่องแรกของประวัติการประพันธ์ในชีวิตของเขา คือเรื่อง "คูทุกข-คูยาก" ให้ตัวเอกฝ่ายหญิงเล่าเรื่องของตนเองว่ารักกับชายหนุ่มที่ยากจน เธอรักเขามากจนถึงกับยอมหนีตามเขาไป แต่เจ้าคุณพ่อและพรรคพวกตามเธอจนพบ เธออยู่กับคนรักได้ไม่กี่วันก็ต้องมานั่งตรอมใจอยู่ที่บ้านเพราะคิดถึงคนรัก การใช้วิธีนี้ทำให้ผู้อ่านใกล้ชิดกับตัวละคร และทำให้ผู้อ่านเชื่อถือไ้มากว่าเรื่องนี้เกิดขึ้นกับบุคคลนั้นจริง ๆ

วิธีที่สอง ไซบรม์ที่หนึ่งแบบเดียวกับวิธีแรก ผิดกันตรงที่ตัวละครรองในเรื่องเป็นผู้เล่า กลวิธีนี้มันส์ใช้ไ้โดยยั้งคี่เยี่ยม ดังเช่น ในเรื่อง "ซาเกาะ" มันส์ให้ "ไพศาล" ตัวละครรองที่ไ้มีโอกาสไปสัมผัสกับบรรยากาศภาคใต้ และได้ไปเห็นกีฬาชนวัว จึงได้ทราบเรื่องราวของซาเกาะ วัชรณเฒ่ามือเยี่ยม

ในเรื่อง "ซาเกาะ" พฤติกรรมของ "ซาเกาะ" ความคิดความรู้สึกของคนคู่ที่มีต่อ "ซาเกาะ" ผู้เขียนให้ไพศาลเป็นผู้ถ่ายทอดพฤติกรรมและเหตุการณ์ทุกอย่างในเรื่องตั้งแต่ต้นจนจบ

ไพศาลเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้สึกของตนที่มีต่อซาเกาะสู่ผู้อ่านอย่างสมจริง ทำให้ผู้อ่านรู้สึกตามที่ไพศาลรู้สึก หรืออาจยิ่งกว่าความเค้นของภาษายถ่ายทอดพฤติกรรมและเหตุการณ์

"ฉันรู้สึกเศร้าและหกลุ่ใจเสียจริง ๆ ซาเกาะเอ๋ย นายของเจ้าเขากำลังจะตอบแทน ฉันเห็นเจ้าซาเกาะนอนหลับเฉยอยู่ มันเหลือบตาขึ้นมามองฉัน นัยน์ตาของมันไม่ใช่ซาเกาะ วัวคู่เสียแล้ว แต่มันเป็นนัยน์ตาของหมาที่ยอมโง่และอดอาหารมานานวัน ปากมันหุบเฉย ไม่ได้เคี้ยวเคื่องเหมือนอย่างที่เคยมา มันหิวมันหุบลงไปจนผิดตา ถ้าเลาะพูคจริง ดินนี้มันจะต้องถูกผูกหน้าไว้อีก โอ ซาเกาะที่นาสงสาร ฉันจะทำอย่างไรดี"

ด้วยความรักความสงสาร ไพศาลเวียนไปเยี่ยมเยียนซาเกาะอยู่เสมอ ไพศาลเป็นคนรู้สึกแทนสัตว์ ดังนั้น อารมณ์สะเทือนใจที่ไพศาลถ่ายทอดอย่างสมจริง ทำให้คนอ่านรู้สึกสงสารซาเกาะอย่างยิ่ง

"ซาเกะยีนึง หางมันโบกไปโบกมาไม่มีหยุด ทั้งยังทั้งเหลือบเข้ากลุ่ม
เกาะกินเลือดของมัน คอมันตก หนันปักไปปักมา ฉันทเห็นเขาไปโถมัน ความสงสารฉันทำ
ให้ฉันบนบานศาลกล่าวขอให้เจ้าอะยี่จัญไรผู้นี้ตกนรกอย่างไม่โดยคุณใดเกิด ฉันทเกิดศรัทธาแก่กล้า
ที่จะนั่งปักขึงหรือเหลือบในมันโคตลอคคิน ฉันทจะไปกวานหรือไซโก นมสก มาบนข้าวเปลือกให้
มันกินให้อิ่ม และบันกาลใหม่ฉันปรักภัยให้เจ้าอะยี่ผู้นี้เดี่ยจนสิ้นเนื้อประดาตัว แต่จะทำอย่างไร
เล่า ทำอย่างไร"

และแรงปรารถนาของไฟศาลกัสมุทท์ชนิด ซาเกะทำตามหน้าที่ของมันอย่างดีที่สุด
ที่สุดควยสัจชาติฎการทอสู้อย่างทรหด

สิ่งที่ช่วยไทกลวิธีเล่าเรื่องนี้แบบเนียบนอยุ่ที่ไฟศาลตายทอดภาษาพรรณนาให้
เห็นความรู้สึกนึกคิดของตัวละครและพฤติกรรมของตัวเอกให้เกิดความสะเทือนอารมณ์ได้เป็น
เยี่ยม ไฟศาลตายทอดอารมณ์ตามที่ไฟศาลรู้สึกจริง ๆ ทำให้ผู้อ่านเหมือนกับเขาไปอยู่ในเหตุ-
การนั้นด้วย

เรื่องเด่นอีกเรื่องที่ใช้กลวิธีนี้คือ "จับตาย" ผู้เขียนใช้วิธีเสนอทัศนะแบบเดียวกับ
"ซาเกะ" สกกลที่เป็นผู้คุมมีชีวิตใกล้ชิดกับพรและผูกพันกับพรเสียร้าย แตรับใช้สกกลควยก็
ต่อมาพรมีความผิด สกกลรับคำสั่งให้ตามจับ "เสื้อที่ซอัสตยตลอดคนเหมือนแมว" คำสั่งนี้จึงทำความ
ลำบากให้แก่สกกลอย่างยิ่ง

การใช้กลวิธีนี้ทำให้ผู้อ่านเชื่อถือโดยตรงสกกลอยู่เล่าใกล้ชิดกับพร ตัวละครสำคัญ การ
ให้สกกลเป็นผู้ ู้เห็น ผู้รู้สึกเกี่ยวกับตัวเอก ผู้อ่านจะไม่เกิดความรู้สึกขัดแย้ง แต่จะรู้สึก
คล้อยตาม เช่น "ฉันยังจำเขาได้ดี เขาปรุงอาหารเก่ง เขาเดินป่าคล่องแคล่ว เขามาจาก
แมของสอน เขาชื่อพร รูปร่างสันทัดคนแต่แข็งแรงเหลือประมาณ นอกจากความซื่อสัตย์ ซัน
หมั้นเพียรของเขาแล้ว พรยังเป็นนักดนตรีที่ดี เขาชอบตีเครื่องในเวลาคึกสงัดพร้อมกับร้องเพลง
ซึ่งมันเยือกเย็นจนขนลุกชา"

วิธีที่สาม กลวิธีใช้ผู้สังเกตการณ์ กลวิธีนี้ดูจากเรื่อง "ชิงยี" ใช้เทคนิคเล่าต่าง
จาก"ซาเกะ" และ "จับตาย" ในซาเกะ ไฟศาลตัวละครรองเป็นบุคคลหนึ่งที่มีพฤติกรรม
ร่วมกับตัวละครสำคัญอันเป็นความหมายของเรื่อง เป็นผู้เล่าเรื่อง ใน"จับตาย" สกกลก็เป็น
ตัวละครที่เกี่ยวข้องกับตัวละครเอก "พร" สกกลเล่าเรื่องของพรในฐานะที่เป็นเจ้านายของพร

แต่ในเรื่อง "ชิงฉี" ผู้เขียนใหญ่คุมโทเล่าเรื่องในฐานะที่เป็นเพื่อนที่พอจะปะติดปะต่อเรื่องราวของสิ่งที่เห็นข้างหน้านั้นได้ แต่ไม่ว่าเพื่อนที่มีเหตุการณ์หรือพฤติกรรมมีส่วนเกี่ยวกับความหมายของเรื่อง การเล่าอย่างนี้เรียกว่าเล่าในฐานะผู้สังเกตการณ์

"ชิงฉี" เริ่มตนด้วยการสร้างเหตุการณ์ให้นักท่องเที่ยวคนหนึ่งเข้าไปเที่ยวบนน้ำตก บางคูตามง โดพบศพ ทุกคนสงสัยว่าเป็นใคร มาอยู่ที่นี้ได้อย่างไร ผู้เขียนก็กำหนดคิให้บุคคลหนึ่งในกลุ่มนั้นเป็นผู้เล่ายุทธผลว่า "ผมคนเดียวเท่านั้นที่พอจะเล่าเหตุการณ์นี้ได้โดยใกล้ชิด" เขาบอกว่าเป็นเรื่องของความพยายาม มันเป็นเรื่องของความอาฆาตมาตุร้าย นิตยเป็นคนดี เขาเสียใจในเรื่องผู้หญิง ต่อจากนั้นผู้คุมโทก็เป็นผู้คล้อยตามเรื่องราว นิตยเป็นลูกพี่เมียกับนักโทษคนหนึ่ง เพื่อนสนิทของนักโทษคนนั้นรู้ว่า นิตยเป็นลูกพี่เมีย เพื่อนจึงพามาสามีปากเสียที่หน้าผา ต่อมาวิฤตภพของผู้ตายคงแค้นนิตย ให้นิตยมาบนนี้ แล้วเพื่อนก็แค้นแทน นิตยจึงถูกฆ่า

การไขกวลวิธี เรนนี่คือที่ไขวิธีการไม่ซ้ำซาก แต่ในแง่ของความสมจริง ผู้อ่านมีข้อฉงนฉงายว่าผู้คุมโทจะบรรยายละเอียดทุกอย่างได้อย่างไร ทว่าใหญ่อ่านไม่เห็นคลายตามควยเท่าที่ควร วิธีที่สี่ กวลวิธีใหญ่เขียนเป็นบุรุษรูปร่างทุกอย่าง รูพฤติกรรมและพฤติกรรมทุกอย่าง มนัสนิยมไขมากที่สุด เทคนิคนี้ผู้เขียนจะหยั่งเข้าไปในความรู้สึกนึกคิดและจิตใจของตัวละคร การโหมพาทตัวละครสมจริง เป็นธรรมชาติ เพราะผู้เขียนจะขาดบุคลิกลักษณะของตัวละครอย่าง คนที่มีเลือดเนื้อ มีชีวิต มีวิฤตภพ อย่างที่เราประสบอยู่ทุกเมื่อเช็ดวัน เรื่องสั้นที่ไขกวลวิธีนี้ที่เด่น ๆ ที่ผู้วิจัยชอบมาก คือเรื่อง "คุณปลัด" ที่ผู้เขียนเขียนในแนวเสียดสีข้าราชการ ตามหน้าที่พึงปฏิบัติข้าราชการจะใคร่ไรไปประชาชน แต่ตัวละครในเรื่องนี้แสดงให้เห็นถึงความแหลมคมของผู้สร้าง เรื่องที่แฝงความหมายของเรื่องไว้ในพฤติกรรมและพฤติกรรมอย่างเด่นชัดว่า ข้าราชการบางคนยังงงทำงานเพื่อประโยชน์ตนมากกว่าเพื่อประโยชน์ส่วนรวม

เรื่องนี้ มนัส จรรยาตม์วิธีการเสนอเรื่องอย่างคิเยี่ยม ตั้งแต่การเปิดเรื่องควย การบรรยายบุคลิกลักษณะภายนอกและอุปนิสัยของ "คุณปลัด" ไว้ว่า

"เขาเป็นปลัดอำเภอเมื่ออายุได้ 23 ปีเท่านั้นเอง และเป็นปลัดอำเภอเมืองเสียดควย ภายในตัวเมืองแคบ ๆ นั้นใคร ๆ ก็รู้จักเขา หนูน้อยรูปร่างสูงสง่าและแข็งแรง ร้องเพลงโคไฟเพราะถูกใจผู้หญิง คิมเหล่าแต่พอเมาและชอบสนุก เกลียดคนที่เหยียดหยามคนจน เป็นอุปนิสัยชนิดเดียวกับพระ เอกทั้งหลายที่ส่งอุปนิสัยของตัวมายังสื่อสัมพันธ์ในหน้ากระดาษหนังสือพิมพ์"

แต่ต่อมาผู้เขียนจะให้ตัวละครคิดและทำในทางตรงข้ามที่เป็นข้อขัดแย้งเชิงเสียดสีให้
เด่นชัด

"เขานั่งทำงานไปวิดิเคราะห์ปรากฏกายของเจ้าพวกจำเลยไปกลาง ๆ ถ้าปรากฏกาย
ใครก็เป็นที่ชอบพอของเขา จำพวกเกินปลายเท้าพูดเสียงกระซิบส่วนมากมีแต่ความอ่อนน้อม
เงินหายากสักหน่อย แต่ในบางครั้งคุณปลัดหายผิดไปมากเหมือนกัน

วิธีการที่จะเสียดสีว่า "ข้าราชการบางคนทำงานเพื่อส่วนตัวมากกว่าเพื่อส่วนรวมหรือ
เพื่อประชาชนนั้น" ผู้เขียนไม่ได้บอกตรง ๆ แต่แฝงไว้ในเหตุการณ์และพฤติกรรมของตัวละคร
เหตุการณ์สำคัญคือตัวคุณปลัดอยากแต่งงานแต่ไม่มีเงินก่อน จะหาทาง"ตบ"คดีโลกไม่ได้ เมื่อ
วันหนึ่งมีชายเริ่มมาติดต่องานทำสร้อยข้อมือตก คุณปลัดเก็บไว้ไม่ยอมคืน นายเริ่มแจ้งคุณนายขา
หลวงดูมาจากหอม คุณนายขาหลวงมาขอร้องให้นายอำเภอสวย เพราะเป็นของที่ยืมมาจาก
คุณนายขาหลวงภาค นายอำเภอก็ใช้อำนาจขอกำลังจึงจะไปจับบุรุษไปตรวจคนบ้าน นี้ก็เป็น
เหตุการณ์เสียดสีใหญ่ตามเห็นว่า "บำรุงสุขเจ้านายไว้มากกว่าทำเพื่อบำบัดทุกข์ของราษฎร"
คุณปลัดไม่ยอมรับแม่เขาจะคนของกลางที่ขานใดแล้ว นายอำเภอลงโทษคุณปลัด แต่ก็มี
คำพูดช่วยว่า"การเสียดสี"ให้เห็นชัดอีกว่า ข้าราชการมีอิทธิพลแม้จะมีความดีอยู่บ้างกับทุกข์
ทำอะไรไม่ได้ เพราะภรรยาขาหลวงต้องขอร้องนายอำเภอลว่า "มันจะมีหลังขาดหรือเบื้องหน้า
เบื้องหลังอะไรอยู่บางกระมังคะ ทานนายอำเภอ คิดนึกพูดกับเขาไม่ถูกหรอก แต่ว่า เขาเป็น
แต่เพียงยายไม้โคหรือคะ เพราะปลัดเขาคุ่มเลี้ยงของเขาไว้ถึงสิบเจ็ดตำบลในจำนวนสิบแปด
ตำบลของอำเภอเมือง ..."

นายอำเภอจะทำเรื่องขออนุมัติตามระเบียบราชการ คุณหญิงสุวรรณาราชการภาคก็จัด
การผูกแพนเสร็จทั้ง ๆ ที่สามียังไม่รู้เรื่องเลยวว่า "ไมตองละคะนายอำเภอ" คุณหญิงสุวรรณาราชการ
ภาคยิ้มจนหน้าเป็นกลีบ "ให้แกทำไปเรื่อย ๆ ไปก็แล้วกัน มิฉะนั้นเสียงก็จะกระคางกระเคื่อง
หมด เราไม้โคใช้อิทธิพลหรอกนะคะ แต่ว่าให้เห็นหน้ากันไว้บางก็จะดี เสียงจะยังคงรวมกลุ่ม
อยู่ตามเดิม ..."

คำพูดของเหล่าคุณหญิงคุณนาย มันสักใช้เสียดสีพวกภรรยาข้าราชการที่ชอบยุ่งเกี่ยว
กับงานของสามีได้อย่างสมจริง

เมื่อใดของมีอยู่หากจับ แต่เหตุการณ์จบแล้วความหมายของเรื่องก็จะยังไม่สมบูรณ์

ผู้เขียนก็สร้างเหตุการณ์ใหม่ขึ้นมาอีก เมื่อนายอำเภอกลับไปบนที่ว่าการอำเภอ ประชาชน "ทุก ๆ คนนั้นตาบวมซ้ำแสดงวารองใหม่คนละมาก ๆ" เขาเหล่านี้มาขอให้นายอำเภอช่วย บำบัดทุกข์ให้ ทุกข์ของเขาถือ แสดงยี่เกี๋ยทองจริง ของถูกขโมยหมดทุกคนและทองนั้นก็ยืมมาจากคนอื่นด้วย นายอำเภอจึงอย่างจำใจ แลวแสดงน้ำใจแค่นี้ยงวา

"ไปแจ้งที่โรงพักแล้วหรือยัง"

"แจ้งแล้วคะ"

นายอำเภอไม่ทวยอะไรแล้วยังโลกกลับ แถมพุกให้เข้าใจดีกว่า

"เรื่องของเสียอื่นเรื่องใหญ่กว่าแก ฉันยังไม่ไม่ได้เข้าใจใหม่ หมดเรื่องแล้ว ไม่ไรหรือ ฉันจะคงไปพบท่านชาหลวงภาคควน"

กลวิธีนี้ผู้เขียนสร้างเหตุการณ์และพฤติกรรมของตัวละคร บทสนทนา การบรรยาย และการพรรณนาความไคอย่างสมจริง ทำให้จุดมุ่งหมายในการเสียดสีเคนซัก กลวิธีที่ให้ "ฉัน" เป็นผู้เล่าแะกลวิธีที่ให้ตัวละครแสดงบทบาทเองหรือกลวิธีการเล่าแบบรู้อย่างพระเจา มนต์ ทำไคอย่างแนบเนียน ชวนให้ผู้อานเห็นคลอยตาม มีอารมณ์สะเทือนใจกับความรู้สึกนึกคิดของ ตัวละครกับเหตุการณ์ในทองเรื่องไคเป็นอย่างดีกว้าอีกสองแบบ

กลวิธีการดำเนินเรื่อง

มนต์นิยมสร้างฉากและบรรยากาศไว้ตอนต้นเรื่อง สร้างปมปัญหาจุดจอยมด้วยการพรรณนา หรือให้ตัวละครสนทนากัน สลับกับบรรยายแะพรรณนาความที่กระตักรัด แลวจบลงควยบทสนทนา หรือบทพรรณนาสั้น ๆ ที่หลักความคาคหมายของผู้อานเสียเป็นส่วนใหญ่ เช่นเรื่อง "หมองู" สามยุค คนหนึ่งเห็นยว วลา โดยเฉพาะเรื่อง สามยุค เปิดเรื่องควยการบรรยายฉากแะบรรยากาศที่เกี่ยวข้องกับตัวละครสำคัญว่า "วิฤฎถของเขาจมลงไปในนั้น ในน้ำใส่ที่ถูกลม พัดเป็นละลอกริ้วน้อย ๆ หมกกำลังลมพัดมันก็หยุดเสียระยะหนึ่งเหมือนกับเหน้อยออนแะพักผอน แถ่วิฤฎถของเขาเท่านั้นยังเป็นต้นน้ำที่ยังแหวกววยอยู่ไปมาไม่มีวันที่ไคร ๆ จะล้มเสียไค เขา กับหลอน ทย์ทักกับเขา แสดงแคตพวยทุ่งฉายฉิวน้ำให้เป็นสี่ทอง แม่น้ำบางปะกงอันเยือกเย็นแะ สวยยิ่ง มันมี เบื้องหลังอันแสนเศร้าหรือนาทุเรศเพียงไคก็ตาม แถรอยรักของมันที่จาร์กไว้ไค พื้นน้ำยังเลาสืบต่อกันมาทุกวันนี้"

เปิดเรื่องด้วยการพรรณาน้ำความที่สร้างปัญหาในใจผู้อ่านว่า "เขาตายเพราะอะไร" ขึ้นตัวเรื่อง ผู้เขียนปล่อยตัวละครสำคัญให้ผู้อ่านรู้จักว่าเขาว่ายน้ำเก่ง และไม่เชื่อเรื่องเล่าที่กล่าวว้าไครคำนำในลำน้ำบางปะกงนาน ๆ จะตองตาย จากนั้น มนต์ จรรยาเลิศ สร้างเหตุการณ์ให้มีผู้มาขอความช่วยเหลือ

"บ้านคณินชายคาอยู่หน้าตลาดนั้นเอง โช้เอ๊ย มีความทุกข์เหลือเกินอยู่แล้ว มีหรือจะมาดวงเอาคุณปลัดไปหาไม่เก่ง"

"ฉันตองกลัวไวก่อน เพราะแปลกที่มา"

มันก็ไม่มีอะไรมารายไหนรายนั้นทุกรายไปว่าทั้งเขาหรือขอให้เขาช่วย อย่าให้เจ้าหนูนั่นถูกเกณฑ์ไปทำถนนไปสร้างเมืองใหม่ที่เพชรบูรณ์

"เชิญเถอะคะ เชิญไปสักครึ่งเถอะ ที่ท่านคงจะดีใจมากทีเดียวถ้าหากว่าคุณไปคุณลุงรู้จักที่ค้อยู่แล้ว "ยี่หอเซงฮวด" ที่คิดกันกับลูกนึ่งชายของออยู่เสมอ"

นั่นเองเขาใครรู้จักกับลูกสาวเจ้าของบ้าน สนิทสนมกันถึงขั้นได้เสียกัน การสขางความสัมพันธ์ของตัวละครสำคัญในเรื่อง ผู้เขียนใช้บทสนทนาเดินเรื่องให้กระชั้น การเดินเรื่องไม่อืดอาดเย็นเยื่อ

พยัพเมื่อสนิทสนมกับเขามากขึ้น แะขอให้สาบานต่อแม่น้ำบางปะกง ถ้าไม่เชื่อขอให้พยัพตายในแม่น้ำบางปะกง พยัพเห็นเป็นเรื่องขันตัวเขาเองว่ายน้ำเป็น และเขาก็เป็นคนไม่มีลูกไม่มีเมียจึงยอมสาบาน

ต่อมามีเหตุการณ์สำคัญ แะโคตพจคหมายมีความว่า "ขอให้กลับบ้านลูกไม่สบาย" แะเสียใจมากจึงไปโคคน้ำตายในเวลากลางคืน พยัพตามไปหวังว่าจะช่วยแต่ก็ช่วยไม่ได้กลับถูกแะรักจมน้ำไปควย

ผู้เขียนจบเรื่องอย่างกระทัดรัดว่า เพื่อนทุก ๆ คนของเขาเต็มไปด้วยความโศกเศร้าเมื่อรู้ว่าเขาจากไปเสียแล้วอย่างไม่มีวันที่จะกลับมา

"มันเป็นเรื่องเข้าใจผิดแท้ ๆ" คนหนึ่งพูด "พยัพกับมาโนรมันอ่านจดหมายอยู่ด้วยกัน บางทีจดหมายเจ้าโนธอจใจสรองผิดและพยัพก็กลายเป็นคนมีลูกมีเมียไป"

กลวิธีการ เปิดเรื่อง

นอกจากนิยมสร้างฉากและบรรยากาศไว้ตอนต้นเรื่องเพื่อนำความคิด ความรู้สึกของ

ผู้อ่านให้เขาสูเรื่องแล้ว การเปิดเรื่องในหน้าสนใจติดตามอ่านเรื่องต่อมากที่สุดคือ การตั้งคำถามไว้แตกต่นเรื่องควยวิธีกรตาง ๆ กัน

เปิดเรื่องควยบทสนทนาที่ขั้วความทึทวง

"เมื่อแม่เเม่ค่นซันในเวลาเทา แกกร่องเอะอะซันมาควยความทกใจ เพราะในคอกวางเปล่าไม่มีว้วเหลื่ออยู่เลยแม่แค้วเดียว

"ค่นซันเด็กตาเภาเออย เภาว้วภาษาอีเปรทละไรปลอยให้มันเอาไปหมคทั้งคอก"

แกพูดพลางนำตาไหลพราก ๆ ครันแล้วกร่องไห้คอกมาเหมือนเด็ก ๆ "ยังจะนอนนึ่งทำหุทวนลมอยู่อีก"

เปิดเรื่องควยการบรรยายเรากความสนใจให้ติดตาม

มันเกิดเหตุใหญ่ที่หมู่บ้านหนองชาน ไม่ไรเรื่องเล็กนอยเอาเสียเลยที่เคียว เป็นเรื่องทีนาน ๆ มันจะเกิดซันเสียที่ไรเรื่องถูกควยเบอร์ คู้เหมือนยิ่งกว่าเรื่องจะถูกควยเบอร์ไปเสียอีกกว่าไค คนแกกนเภาทรู้เรื่องนี้คอกทกใจ ค่นเตนเหมือนกัยว่าไรคค้อันนัันเกิดซันแล้วกับค้วเอง และทำให้ค้วมั่งมีซันขนาดเหยียบซันเกรนรุ้

กลวิธีกรจบเรื่อง

ลักษณะเด่นในการจบเรื่องของมนัส จรรยาถ์ ไม่ว่าจะควยวิธีไค พรรณนาบรรยาย หรือบทสนทนา มนัสใช้ภาษาไคกระทัดรัดไม่รุงรังยัคยาค เช่น จากเรื่องชคนแก้วค" มีเรื่องยอว่า

ชายหนุ่มสิ่กออกจากวัด เป็นคนเครงธรรมะ รักยูหญิงก็ไมกลาแมตองสูซอให้ฝ่ายหญิงสาวมีค่นรักอยู่แล้วทำเป็นยอมแคงกับคนแก้วคแล้วหนีตามแฟนค่นไป คนแก้วคคัับแค้นใจมากจนตามหาภูเมียบค่นและหญิงสาวยูที่ไคซอว่าเมียบค่นเพียงค่นเคียว แต่แทนที่จะพาเมียบค่นกลับควง คนแก้วคกลับวิ่งหนี เพื่อนเห็นคคคก็จึงถามควง

"จะไปไหนละควง"

"ไปทุกหนทุกแห่งที่ไม่มีอายสองค่นนััน" เจาควงคอบ

"มันรักกันแท้ ๆ อยู่ ๆ จะให้มันมารักกูไคอย่างไร กูไคอง่างมงายที่เคียวอายเพื่อนยาก คาวเรื่องนี้แหละมันสอนกู"

บางทีมันสิ่จบเรื่องของเขาคควยประโยคเพียงประโยคเคียว เช่นเรื่อง "นอกบท"

ยอดตัวเอก แฟนของกระถินสมัครแสดงภาพยนตร์ เป็นตัวประกอบ ถูกพระเอกในจอภาพยนตร์
ทอดทิ้ง กระถินแฟนสาวไม่ชอบยอดตั้งแต่แสดงภาพยนตร์ ยอดและเพื่อน ๆ จึงแกล้งแฟนที่
จะปล้นหลอก ๆ กลับปล้นจริง ๆ ผู้จัดการสิ่งตีพิมพ์ เพราะ "นอกบททั้งนั้นเลย"

เรื่อง "สามชาย" แม่เตาแถมและพ่อเตาหนุ่มลูกสาวงาม จนมีชายหนุ่มที่หมายปอง
อยู่สองคน ต่างฝ่ายต่างชิงดีชิงเด่นกัน เอาใจแม่เตาคนหนึ่ง เอาใจพ่อเตาคนหนึ่ง วันหนึ่ง
ลูกสาวหายไป แม่เตาและพ่อเตาต่างโทษกันและกันว่าลูกสาวหนีตามผู้ชายข้างที่ตนถือหาอยู่
ความจริงเปิดเผยเมื่อลูกสาวเรียนจบหมายมาบอกว่าไปอยู่กับชายหนุ่มอีกคนหนึ่งที่คุณรัก ชายคน
นั้นคือเด็กในบ้านที่พ่อเตาและแม่เตาเลี้ยงมานั่นเอง

พ่อเตาเดินกลับไปกลับมา กรันแล้วก็ปลอบเมียที่กำลังร้องไห้ แกร่งคำรามออกมา
ควยเสียงอันดัง

"ดู อ้ายจอมนี่เอง กระหลบไม้หลังเข้าให้"

ทวงทำนองเขียนของมนัส จรรยงค์

ลีลา ทำนองเขียน คือการแสดงออกซึ่งความรู้สึกนึกคิดตลอดจนเจตนาคติของนักเขียน
ได้แก่การระบายความลึกซึ้งทางจิตใจและอุปนิสัยใจคอของตัวละครออกมาด้วย

ทำนองเขียนเป็นของเฉพาะตัว ของใครของคนนั้น ทำนองเขียนบอกถึงผู้เขียน
บอกความคิด บอกบุคลิกลักษณะและบอกจิตใจ

มนัส จรรยงค์เป็นนักเขียนที่นิยมใช้ท่วงทำนองเขียนง่าย ใ้คำง่าย ไม่นิยมใช้
ศัพท์แสงสูง ถูกประโยชน์ไม่ซับซ้อนมาก ดังตัวอย่าง เรื่อง "คนหนึ่งเหนียว"

"พ่อเตาจอนยกสุราแก้วสุดท้ายขึ้นจิบสำหรับเขาวินัน จิบอย่างช้า ๆ หมกแก้วนี้แล้ว
ก็หมายความว่าหมกทุก ๆ อย่าง เพราะว่าเงินสด ไม่วาจะเป็นเงินเหรียญ ธนบัตร ไม่มีคิด
อาตมาเลยแม่แต่แดงเคียว"

นาน ๆ พ่อเตาก็ถอนหายใจออกมาเสียวครั้งหนึ่ง แกลไม่อยากจะคิดถึงความหลังหรือ
อดีตที่ล่วงเลยมานานนักหนา แกลไม่อยากจะคิดถึงมันหรอก แต่ทว่ามันเข้ามาเอง เข้ามาหา
ความทรงจำอันเลอะเลือนของแกล ยกเหล้าขึ้นจิบอีก อ้ายนี้แหละมันทำให้ลืมอดีต บางทีก็ลืม
ปัจจุบัน คิดถึงแก่อนาคตที่กำลังจะมา

จากข้อความข้างต้นจะเห็นว่าไม่มีกัณฑ์ใดต้องแปลใหญ่ยาก อ่านแล้วสื่อความหมาย
ได้ทันที การผูกประโยคใช้ประโยคสั้นกระชับรัด ถ้าประโยคยาวส่วนใหญ่เป็นประโยคแบบ
อนุกรมประโยค ไม่ค่อยใช้ประโยคซับซ้อนที่มีอนุประโยคอยู่ในความเกี่ยวพันหลาย ๆ ประโยค
ต่างกับลักษณะเฉพาะของบางคน ลองพิจารณาข้อความนี้บ้าง "รูปหน้าของเขาที่อยู่เบื้องหน้า
ข้าพเจ้า อยากจะว่าเหมือนรูปภาพประเภทนามธรรมบรรจุอยู่ในกรอบเก่า ๆ ซึ่งสามารถสร้าง
จินตนาการใหญ่พบเห็นได้อย่างไรก็ดี จากลายเส้นอันไหวเหมือนปลายพู่กันยังคงปรากฏเด่นชัด
อยู่ไม่หยุดยั้ง เส้นรุ่งและเส้นวางแห่งเวลาอันเก่าแก่มักโยงมาสัมผัสกันที่สองข้างแกมสี่เหลี่ยม
กระทอนจนมุมลงไป ขณะที่เส้นริมฝีปากขยายวงกว้างขึ้นจนบางเฉียบ ปรากฏรอยยิ้มที่ทำให้โลก
ทั้งโลกถึงอดไปควยบทเพลง นัยนตาที่เหมือนนักบุญคนนั้นเต็มไปด้วยแววเชื่อมั่นในบาปบุญคุณดี
และพร้อมที่จะโอบอุ้มทุกอย่าง"¹⁹

เสน่ห์ของท่วงทำนองเขียนของมนัสในการใช้คำง่าย ตรง และประโยคกระชับรัดนี้
ประการหนึ่ง ทำให้งานของมนัสพิมพ์ออกสู่ตลาดออกจนกระทั่งปัจจุบัน

กระบวนการพรรณนา

ท่วงทำนองการพรรณนาของมนัส แสดงถึงความละเอียดลออ ช่างสังเกตลักษณะ
เฉพาะของสิ่งต่าง ๆ รอบข้างและอากัปกริยาของมนุษย์ แล้วนำสิ่งนั้นมาเสนอตามความเป็น
จริงน่าเชื่อถือ

กระบวนการพรรณนาความของมนัสมีความแจ่มชัด เขาสามารถวาดภาพของบุคคล สัตว์
ด้วยการสรรคำที่ให้ภาพเชิงรูปธรรมอย่างชัดเจน

พรรณนาความโกรธของสุนัขในเรื่อง "รำเหมา"

เจ้าสุนัขแสนรู้มองดูเขาควยประกายตาอันแดงฉานเหมือนดวงไฟ แยกเขี้ยวอัน
ยาวแหลมของมันออก คำรามออกมาเหมือนเสื่อในเวลาโกรธไม่ต้องทำให้เสียเวลา มัน

¹⁹ ภาณี ริมภากุลทรัพย์, "มิตินิสัยของบาป", แสงเชย (กรุงเทพฯ : ดวงกลม,
2518), หน้า 53

กระโจนเข้าชนจนทลายหลัง และในวินาทีเดียวกันปากของมันก็บีบตรงคอหอยของเด็กตรงลูก
กระเคือก

"แดงฉานเหมือนดวงไฟ" "แยกเขี้ยว" "กระโจน" ล้วนเป็นคำพรรณนาภาพ
ของสุนัขโกลรอย่างสมจริง

อารมณ์ขันของมนัส จรรยาดี

ท่วงทำนองเขียนของมนัสอีกประการหนึ่งคืออารมณ์ขันที่มนัสแทรกไว้กับด้อยคำสำนวน
บทบาทของตัวละครเกือบทุกเรื่อง การอ่านงานของมนัสจึงไม่มีทีนมีภัย มีแต่การเสริมสร้าง
ทัศนคติที่ดีในการมองชีวิต

มนัส จรรยาดี มีเทคนิคการสร้างอารมณ์ขันอยู่หลายประการ เช่น

1. ขันโดยโครงเรื่อง
2. ขันโดยสำนวนภาษา
3. ขันโดยพฤติกรรมของตัวละคร

าลา

1 อารมณ์ขันอันเนื่องมาจากโครงเรื่อง ไคแก่เรื่องสั้นที่มนัส จรรยาดี สร้าง
เหตุการณ์ให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องไปในทิศทางหนึ่งซึ่งคิดว่าเรื่องจะจบอย่างที่ดีควรจะเป็น แต่
มนัส จรรยาดีมักจะพลิกความคาดหมายนั้นเสีย แสดงถึงเทคนิคการเขียนเรื่องให้อ่านสนุก
ด้วยการวางจุดชี้เส้นไว้ตอนจบเรื่องที่คนฟังคาดไม่ถึง ดังเช่น เรื่อง "ลาควายคอมโบ"
เรื่องที่แสดงให้เห็นถึงความคิดแปลกของพ่อ มีเรื่องว่า เบี้ยวชายหนุ่มลูกทุ่งไปทำงานอยู่ใน
กรุง กลับมาเยี่ยมบ้านคิดจะเอาทุนจากพ่อและเพื่อน ๆ พ่อไปตั้งวงดนตรี พ่อเบี้ยวไม่เห็นด้วย
กับการตั้งวงเองโดยใครเครื่องดนตรีแพง ๆ อยากให้ลูกได้เล่นในวงลาควายคอมโบ จึงเข้า
กรุงไปติดต่อ เบี้ยวอยู่บ้าน สร้างคดียืมเงินสาวบ้านเดียวกัน ค่ำวันจบบี๋เวียผู้เป็นจำเลยได้
หันทางที่ พ่อเบี้ยวผิดหวังกลับมาจากกรุงเทพฯ ที่ติดคอไม่ได้ กลับมาบ้านพรวนชาวลูกถูกจับก็
ดีใจ เพราะเป็นโอกาสที่ลูกจะได้เข้าวงลาควายคอมโบ

เรื่อง "ถือนิว" เรื่องของชายหนุ่มชื่อ เทื่อง ช่วยอนุเคราะห์แม่มาลัยสามที่ทิ้งไว้เป็น
เมีย ก่อนมีเมีย เทื่องได้คิดว่าเวลาตั้งครรถ์คนใดเห็นรูปสวย ๆ งาม ๆ ลูกที่ออกมาจะ
สวยเหมือนรูปใด หรือปลากัดลูกหมอกับลูกปลาใดกลายเป็นลูกสังกะสี ดังนั้นเมื่อเทื่องย้ายงาน

ไปอยู่กับนายเชื้อชาติต่าง ๆ จนเมียมีลูกเป็นจีน แหก ฟรัง เห็องไม่ว่าได้แตกคุ่มใจ เมื่อนายฟรังย้าย เมียเห็องขอไปทำงานกับนิโกร เห็องทนไม่ได้

"พอที" เขาตะโกนลั่นบ้าน "แกเป็นผู้หญิงที่ร้ายกาจที่สุด ถ้าแกไปทำงานกับนิโกร แกก็จะออกลูกมาเป็นนิโกร แล้วอายุคนนี่ละ อายุเมียสีทองนี่ละ มันอเมริกาแท้ ๆ มันเกิดแมงผิวเหยียดผิวกันเขาจะว้ายังไง พุทโซ่ ไม่ถ่างตาอ่านหนังสือพิมพ์เสียบ้างเลย คนอะไร"

เรื่อง "แคดดูรอน" เภาโพลงผูกตัวเมียอุตสาหกรรมเงินเมียไปกินเหล้า จะเลี้ยงเปิดพรรคพวก เจกฮวดคนชายกล้าบอกว่า "เบ็ทมีตัวเดียว อีกตัวเขาสังไว้แล้ว"

"ของใครวะ อายุฮวด" เภาโพลงถามขึ้น

"อาป่าอิม เมียสีอ้อจะเอาไว้ให้วันอยู่อีกกินเย็นวันนี้"

2. อารมณ์อันเกิดจากตัวละคร ตัวละครของมนัสให้ความสนุกสนานเฮฮา

แกยูอาน เนื่องมาจากมนัสโหดบทบาทตัวละครในเชิงซัดแยง ทำให้ยูอานเกิดข้อขุ่น เช่นในเรื่อง "ออร์ลิน" มนัส จรรยาดีโหดบทบาท จนหนุ่มคนยาก แต่ชอบทำตัวโก้เก๋ทำเป็นรวยไว้วา

"ใคร ๆ ก็อยากอ่านเรื่องที่เขาเขียน เพราะว่าเรื่องของเขาที่เขียนขึ้นมาทำให้คนยากอยากรัก อยากแต่งงาน หรืออยากตาย เมื่อเขาเขียนเรื่องของกรรมกรเกี่ยวกับงานหนัก ทำให้พวกเสมียนตามสถานที่ราชการลาออกไปเสียก็มาก แล้วตื่นเขาทำงานเกี่ยวกับการกำลังกันเป็นแถว ๆ เมื่อเขาเขียนถึงศิลปินคนก็อยากเป็นศิลปิน เขาเขียนถึงอะไรคุณก็อยากทำสิ่งนั้น

ชีวิตของเขาดูเหมือนจะเต็มไปด้วย "อะไรก็ได้" ทั้งนั้นเป็นชีวิตง่าย ๆ หรือง่ายแสนง่าย อยู่ที่ไหนก็ได้ขอแต่ให้มีรถดี ๆ ซิมี่เหล้าดี ๆ กิน และมีผู้หญิงงาม ๆ ไว้วเคียงข้าง เขาอนที่ไหนก็ขอนได้ ขอแต่ให้มีที่นอนหนาสัก 2 - 3 คืบ และกินที่ไหนก็ได้ขอให้เงินเหลือดีกว่ากัน ถ้าไม่ได้อินจริง ๆ ก็ไปยืนจิมพันอยู่หน้าร้านก็ยังดี และเมื่อคนที่เขามาดินรู้จักคุ้นเคยก็

จะถามเขาว่า

"รับประทานแล้วหรือยังครับ"

"ครับเรียบร้อยแล้ว" เขาตอบอย่างภาคภูมิใจและจิมพันอยู่คล้าย ๆ กับว่าหมูเห็ดเป็ดไก่จะเหี่ยวติดพันของเขาอยู่เรื่อยไปอย่างนั้นแหละ อันที่จริงในท้องของเขากำลังส่งเสียงร้องอย่างคร่ำครวญอยู่ที่เดียว

และเมื่อมันตีวหนักเข้า เขาก็จะเร่เขาไปหารานชาวต้มบรรคาคักคี่หรือชาวต้มผี
กินเสร็จแล้วก็ไปยืนจิมพันอยู่ตามหน้าเรดเตอร์รองตามแบบฉบับเดิมของเขา แล้วทุกคนโน้นคนนี้
ก็ไปตามเดิม

ที่โรงภาพยนตร์อันงามสง่า เขาจะตงขึ้นเทอยู่หน้าโรงอย่างองอาจคังพระบาราสีห
ทำที่ท่าว่าเขาจะคู่ที่ละสิบหก แต่เมื่อนั่งเริ่มฉายหรือจวนจะฉายเขาก็จะเลี้ยวตัวออกไปทาง
คานข้างแล้วหายตัวเข้าไปยังที่ละหยาบาท"

3 อารมณชั้นควยการไชภาษา

สร้างอารมณชั้นควยการไชข้อความโตตอบย้อนกลับในเชิงขั่วเขากระเขาหยอก

"ฉันเตือนสติไว้ ฉันรู้จักพระหรือว่าเลนพระ คุณพระเป็น แต่เรื่องปลอมพระฉันไม่เอา
แต่ฉันรู้วิธีทั้งนั้น พระมีรอยอม มีน้ำมากติด พระมีสติเมกรุ ฉันรู้วิธี จะเอาเกาสมัยเชียงแสน
สมัยสุโขทัยหรือลพบุรี ฉันก็สันนิษฐานได้ เพราะพอนั้นเป็นข้างหลอพระ ปู่ฉันก็เป็น เวลานี้ใคร
จะขอพระก็ตองมาปรึกษาฉันทั้งนั้น แมแต่คุณใหญ่เริ่มอยู่ไม่ยอมเสียขายในเรื่องละสมพระ"

"ไว้คราวฉัน พอโหลงช่วยมั่งก็จะเป็นพระคุณ เราไม่โชคนโกลนะพอโหลงนะ ฉัน
เป็นเพื่อนที่ตายได้กับพอโหลงตลอดมาและตลอดไป"

"อายุคนอย่างฉันมันก็ไม่ชอบเพื่อนตายเสียด้วย ชอบเพื่อนกินไปเที่ยวไหนไปกินกัน
อายุเพื่อนตายนี้มันตองไปตีรันฟันแทงเลือดคกยางออกฟุบจมกองเลือดอยู่หนึ่งเอง แต่เอาเถอะ
ควยความลึกลับต่าง ๆ ของแกนั้นะ ฉันจะช่วยปกปิดไว้ให้"

อารมณชั้นควยการสร้างบทสนทนาที่ตรง ๆ รือ ๆ และจริงใจ

"ทานโทษเถอะขอรับ บ้านพี่สืบเขาอยู่ตรงไหน"

"สืบมันมีหลายสืบ สืบลานหรือสืบแหวง" พอเขาตุงขึ้นหน้าเขามาถาม

"ลูกก็เห็นว่าจะเป็นสืบลานแหละขอรับ" เพราะวาคอนข้างกันคารณม

"อ้อ สืบลาน" แกชี้มือออกไปข้างหน้า "เขาคตรอกนี้เดินเขาไปเรื่อย ๆ ออย่าได้เลี้ยว

เลย พอสุดตรอกถึง มันไม้คี่หรือกอายบ้านนั้นโบราณเขาห้ามอัปรียกิน

ฉาก

มนัส จรรย์งค์ นิยมสร้างฉากหรือบรรยากาศไว้มาก่อนเรื่องเป็นส่วนใหญ่ ที่แทรก
กระจัดกระจายไปตามท้องเรื่องก็มีบ้าง การสร้างบรรยากาศไว้มาก่อนเรื่องนั้นทำเพื่อปลุก
พื้นฐานรองรับเรื่องราว และนำความรู้สึกของผู้อ่านให้โหมเอียงเขาหากความสมจริงให้ใกล้เคียง
เคียงกับความเป็นจริงของปรากฏการณ์ กาลสมัย ชุมชน ดังเช่นเรื่อง "คำใด" มนัส
จรรย์งค์ ใซฉากสร้างความฉงนฉงายแต่ตนเพื่อสร้างความสงสัยเกี่ยวกับสถานที่ของชุมชนนั้น

"ถึงรถจะมานทียวแล้วทียวเลา แต่สถานีน้อยอันเงียบเหงานั้นก็ปราศจากคนลงคน
ขึ้น เพราะเป็นสถานีเล็กปราศจากคินคต ตอนานบิที่หนจึงจะมีคนมาขึ้นรถเพื่อเข้าไปในเมือง
หรือว่ามีพวกบ้านกั้มแต่เมืองเดียวครั้งหนึ่ง บางทีก็ไปเป็นพยานเขาที่ศาล บางทีก็เข้าไปจ่าย
ของไวทำบุญ หรือไม่กี่เข้าไปซื้ออาหารเป็นสะเบียงกรังไว้รับหนานา"

ฉากในเรื่องสั้นของมนัส จรรย์งค์ นิยมสร้างฉากและบรรยากาศไทย ๆ ตามชนบท
ไม่ว่าจะเป็นร้านกาแฟ โรงเหล้า สภพหมู่บ้าน ทองทุ่งนา คางศาล หรือกระทอม ทุกสถาน
ที่ที่เขานำมาใช้ประกอบเรื่องให้ความสมจริง เพราะเขาเลือกสรรฉากและบรรยากาศที่คุ้นเคย
การนำมาเสนอจึงมีความชัดเจนและเหมือนจริง ดังเช่น ฉากทะเลจากเรื่อง "สองอ่าว"

ทั้งเรือชั้นดอง เรือเรคาขาย เรืออวนและฉลอมใหญ่ แล่นสวนทางกัน
ไปมาอยู่สับสนผสมควยเรือเล็กและเรือพายคอนกันไปมา บางทีมาจากปากอ่าวและบ้างก็กำลัง
จะไปอีกเพื่อซื้อปลาซื้อหอยเลามาใส่เก็มหรือคองขาย พวกคองขาย พวกตากอวนก็ทำงานกัน
ตัวเป็นเกลียว บางพวกก็คักปลาเลือกปลา บางทีเอาลิ่วกิวและตุ้กึงออกตากบนรานตากปลา
ชีวิตชาวทะเลเต็มไปควยงานหนักและยุ่งยากตลอดเวลาเพื่อกอบโกยเอาสินในนำมาเป็นของตน